

Prioritetas teikiamas politinėms institucijoms, o ne Sirijos žmonėms	p. 2
Mokymas gimtąja kalba tautinėms mažumoms padeda geriau išmokti valstybinę kalbą	p. 4
Licėjaus abiturientės kalbėjimo įskaitos pavyzdys	p. 11

Pabėgusio briedžio metas

Pirmiausia garuojantį kruviną gniutulą ant juodo, tarsi aliejum aplieto asfalto – šalo ir kelio paviršius traukėsi pavojuingą slidžiu gliuonu – Ilma palaikė smegenimis. Kadangi viskas truko kelias sekundes, kitos pakako, kad ji suprastų, jog tai kepenys – per didelės, kad būtų žmogaus. Dar po sekundės turėjo staigiai stabdyti mašiną – ant kelio gulėjo jaunas briedis, jo galvos nesimatė, ji buvo kraupiai atkraginta – puiki išdidi galva stambiom šnervėm, stikliniu žvilgsniu, ragais it karūna.

Vienu metu atrodė, kad sustabdyti mašinos nespės, staigiai suks vairą ir vietoj stabdžių per klaidą spausdama greičio pedalą iš visų jėgų rėšis į seną šimtametę pušį. Kai jos siūruodavo miške, atrodydavo, lyg kažkas dejuoja – iš tiesiog nežemiško visa apimančio ilgesio; žvėris ar žmogus, nesupaisysi. Bet stabdžiai suveikė puikiai – visureigis sustojo visai šalia partrenkto gyvūno, šalta ryški ksenono šviesa it operacinėje apšvietė išvirtusius vidurius. Įjungusi avarinius žibintus, išlipo ir apsidairė – kelias menkai važinėjamas, vargiai kas nors važiuos šiuo metu. Pritūpė ir paglostė kailį – šmėkstelėjo daug kartų sapnuotas sapnas: ji apleistame name, prie durų braižosi briedis, norintis su ja poruotis. Dusdama iš klaičio, iš visų jėgų stengiasi užšauti užrūdijusią velkę, priglundusi prie durų girdi, kaip briedis šnokuoja, ją užuosdamas.

Pakėlusį galvą, kiek toliau griovyje pamatė seną kampuotą pasatą, tamsiai mėlynos spalvos, beveik susiliejusį su juosva pamiškės juosta, – matyt, todėl iš karto nepastebėjo.

Slysciodama neaukštu šlaitu priėjo prie mašinos, it Kalėdų lempelėms mirksint visureigio šviesoms – tai išplėšiančioms, tai panardinančioms mišką į aklina tamsą. Automobilyje sėdėjo moteris – suprato tai iš grakštaus sprando, nes iš pirmo žvilgsnio galėjai palaikyti vyrą – vyriška striukė, beveik plikai nuskusta galva, rankas kruvinais krumpLIAIS tebelaikė ant vairo. Mašinos priekis buvo sugurintas, priekinis stiklas užtrauktas smulkia it voratinklis aižena. Ilma pabarškino į langą ir moteris atsisuko – lėtai, it sapne. Išbalusiam veide, regis, nebuvo jokio jausmo, nei išgąščio, nei sutrikimo, – į Ilmą žvelgė tuščias it kaukė kevalas. Moters burna buvo keistai įkritusi, nors metų galėjo būti ne daugiau kaip penkiasdešimties.

– Ar jums viskas gerai? – ir čia pat išsigando savo balso, kuris, aidu atsimušęs į šalia glūdinčią girią, nuskambėjo it šuliny.

– Aš negaliu išlipti, – pasakė lėtai, veikiau tai ji išskaitė iš jos lūpų ir tik dabar suprato, kad moteris neturi kelių priekinių dantų.

Ilma pradėjo karštligiškai traukti dureles, šūdas – nusikeikusi nubėgo prie savo mašinos, dar spėjo pastebėti, kad briedis krisdamas paliko ant asfalto kailio šliužę – atrodė, tarsi kažkas, norėdamas sugerti kraują, būtų kruopščiai pribarstęs šviežių pjuvenų. Stabtelėjo, su siaubu pripažindama, kad tai, ką mato, jai nepaprastai gražu, kurį laiką stovėjo ir tiesiog žiūrėjo – kad įsidėmėtų tą vaizdą ir po to mintyse atkurtų dar daug kartų. Tada lėtai nuėjo prie visureigio, atidarė bagažinę ir ištraukė gesintuvą.

Moteris tebesėdėjo it ištikta stabo, tik dabar rankas jau laikė ne ant vairo, o skreite. Ilma tylėdama jai parodė gesintuvą. Kelias sekundes jos žiūrėjo viena į kitą, dėl avarinių šviesų mirgėjimo moters veidas tai dingdavo tamsoje, tai blausiai nušvisdavo pamėklišku pavidalu. Staiga Ilma suprato, kad moteris šypsosi, dabar ji gerai

EGLĖ MARIJA FRANK

matė tarpą tarp dantų, it vaiko, moters veidas, kad ir subjaurotas, buvo kažkuo baugiai gražus ir ji pagalvojo, kad jeigu jai duotų krūtį, ar spenelis tilptų toje dantų kiauptyje ir koks būtų jausmas, – kai žindė sūnų, prasišalus pirmiems dantims, jis kelis kartus jai smarkiai įkando ir tada ji trenkė jam per veidelį: iki šiol pamena jo išraišką – visa apimančio klaičio. O ji žiūrėjo į jį pikta iš viršaus ir kartojo: „Mamai skauda.“ Jis graudžiai verkė, visiškai nesuvokdamas, už ką jį muša, o tada pravirko ir ji.

– Daužk užpakalinį, tik atsargiai, gesintuvo dugnu, – bl***, senas grabas, bet visi langai automatiniai, – iš vidaus pasigirdo šiurkštus balsas.

Max Slevogt. Meditacija. 1905

Ilma atsivėdėjusi trenkė į langą, po to dar ir dar kartą. Stiklo šukės pakibo ant apsauginės plėvelės, moteris, skubriai užsimetusi ant galvos gobtuvą, lyg katė persliugė į galą. Plika ranka Ilma mėgino ištraukti dar tebestyrančias aiženas.

– Palauk, susipjaustysi rankas, aš pati, – vėl tas pats šiurkštus balsas.

Ilmai atrodė, kad tada, kai pirmą kartą priėjo prie mašinos, joje sėdėjo kita moteris, o šita atsirado tik dabar, baugiai atstumianti savo mitriu žvėriškumu, it būtų įpratusi nuolat sėlinti iš pasalų.

– Turiu čia pirštines, – pasiraususi, ji užsimovė paprastas darbinės kumštines ir kruopščiai, lyg būtų tai įpratusi daryti kasdien, išrankiojo stiklus iš lango rėmo. – Padėk man.

Ilma prilaikė ją už pažastų, kol ji lygiai taip pat vikriai išsirangė iš mašinos. Tik dabar pamatė, kad moters kaktą kruvina, praskelta ties pat plaukų linija, ant vyriškos striukės ir džinsų matėsi tamsios kraujo dėmės.

– Iššoko prieš mane netikėtai, skatina, – ji kinktelėjo briedžio link.

– Ar turite draudimą? Iškviesiu policiją.

– Nėkviesi, – moters balsas nuskambėjo įsakmiai, ji žiūrėjo į Ilmą iš padilbų, panašiai turbūt žiūri užspeisti plėšrūs žvėrys, pasirengę pasinaudoti tavo neapdairumu, kad galėtų pulti.

– Jums reikia susiūti kaktą, leiskite, pažiūrėsiu, – Ilma žengė žingsnį moters link, bet tuoj pat atšlijo – moteris mikliai sugavo jos ranką ir dabar laikė už riešo, gana stipriai, šypsodamasi ta pačia klastinga šypsena.

– Čia kaimas, mergaite, koks tau kaime draudimas, – sukikeno, bet riešo nepaleido.

– Pro šalį anksčiau ar vėliau kas nors važiuos, – stebėdamasi, kad visiškai nejaučia baimės, Ilma truktelėjusi ištraukė ranką. – Briedį reikia patraukti nuo kelio.

– Rūkai? – moteris kruvinais krumpLIAIS rausėsi kišenėse, išsitraukė aplamdytą pakelį, ištiesė Ilmai. – Aš Lona, – tarsitelėjo. – Tu?

– Ilma.

– Mudviejų vardams, regis, trūksta po raidę, – nusispjovė. – Geras, skatina, paskambinsiu čia kam reikia – paims. Negi tokį gėrį paliksi. Mėgsti žvėrieną?

Lona godžiai įtraukė dūmą, cigaretę keistai laikydama tarp nykščio ir smiliaus, sudėtą į apskritimą, lyg būtų pasidariusi mažytę tūtelę, per kurią dabar kažkaip karštligiškai ją žindo, pridengdama pirštų stogeliu, o kita ranka nervingai maigė paprastą seno modelio „Nokią“. Kalbėjo rusiškai, vis įterpdama kapotas keiksmažodžių tiradas.

– Sukos, paprašyk kažko, geriau pakas, nei padės, – įsikiošo telefoną į užpakalinę džinsų kišenę.

Išsitraukusi pakelį, degėsi antrą cigaretę – Ilma stebėjo, kaip nervingai išmeta kelis sulūžusius degtukus, trečiu, ištrauktu iš dėžutės su „Maximos“ logotipu, pagaliau prisideda.

Ilma prie žvėrienos buvo pripratusi nuo vaikystės – pamena kruvinas mamos rankas, kai darinėdavo šerną, ir plokščios kulkos, ką tik išluptos iš skerdienos, šaltį delne. Medžioklinis šautuvas gulėdavo ant spintos viršaus, kietame, rauginta oda trenkiančiame dėkle. Į rusvą drožinėtą medinę rankeną įmautas vamzdis kvepėjo paraku ir dar kažkuo – baugiu ir neįvardinamu. Medžioklės išvakarėse tėvas nukeldavo jį nuo spintos ir kruopščiai išvalydavo, o jai leisdavo pažaisti su įvairiaspalvėmis kieto lakuoto kartono kulkų tūtelėmis, kurias dėžutėje surikiuodavo pagal spalvas. Kai tėvas nematydavo, vogčia palaižydavo ginklo metalą – burnoje likdavo maloniai aitrus skonis, panašus į kraujo. Ar ji mėgsta žvėrieną – taip, turbūt taip.

Užsigalvojusi nematė, kad moteris jau kuris laikas ją stebi.

– Tavo cigaretė užgeso, – pasakė, šįkart be šypsenos.

Snigti pradėjo staiga – balti kąsniai neblaškomi vėjo krito tiesiai į kraujo klaną, dengė briedžio kūną, nebetirpo.

– Prisnigs į saloną, – nusikeikė Lona.

Jos nuslysciojo prie pasato, moteris taip pat vikriai, kaip prieš tai išsirangiusi, pro išdaužtą langą įsmuko į vidų. Ilma švietė žibintuvėliu, kol ji rausėsi, kažko ieškodama. Tik dabar pamatė, kad užpakalinių sėdynių nėra, mėtėsi dideli maišai, regis, panašiuose matė laikant bulves.

– Laikyk! – Ilma spėjo sugriebti sunkų aštrų kastuvą.

Išsluogusi, keliais dideliais maišais negrabiai užtaisė lango kiauptymę.

Kas vyksta Sirijoje ir už jos?

Kažkada kėlęs nerimą ir bauginęs, aštuntus metus tebesitęsiantis pilietinis karas Sirijoje ramiai nusėdo mūsų sąmonėje ir tartum normalizavosi. Pamanykite, kas čia naujo, arabai riejasi. Tuose kraštuose taip jau įprasta, ar ne? Tačiau visai kitaip reaguojame, kai konflikte svarbius žingsnius žengia Vakarų šalys – va tada tai pastato me ausis.

Jungtinės amerikiečių, britų ir prancūzų pajėgos praėjusio penktadienio naktį (iš balandžio 13 į 14 d.) puolė Sirijos valdantįjį režimą, nes nusprendė, kad užteks toleruoti makabriškas cheminio ginklo atakas – pastarasis išpuolis įvyko vos šešios dienos prieš ataką netoli Damasko ir pražudė 42 civilius, tarp jų ir vaikus. Tiesa, sakyti, kad buvo pultas režimas, nėra iki galo tikslu, nes atakos buvo nukreiptos į tris pagrindines Basharo al-Assado cheminio ginklo bazes. Diktatoriaus viešųjų ryšių atstovai nusprendė situaciją išnaudoti ir dar šeštadienį socialiniame tinkle „Twitter“ pasidalino vaizdo įrašu, kuriame lyderis lyg niekur nieko žygiuoja į darbą, nešinas portfeliuku.

Karinės atakos netikėtumas nėra kažkas naujo – tokia jau jų paskirtis. Šis sprendimas šokiravo visų pirma dėl to, kad Vakarų šalių pozicija Basharo al-Assado režimo atžvilgiu visuomet buvo ganėtinai keista ir neaiški, tačiau labiau linkstanti prie neutralumo negu konfrontacijos. Taip, režimas kartais paleidžia vieną kitą cheminę *bombikę*, bet ar jį nuvertus kas nors pasikeis į gera? Vakarų šalių patirtis Viduriniuose Rytuose rodo, kad nelabai. O kare nugalėtojai nori būti daug kas: skirtingos sukilėlių grupės, kurdai ar užsilikę „Islamo valstybės“ radikalai. O kur dar liaudies išminčiai, teigiantys: „Duok Dieve (arba Alachai) kiekvienai Vidurinių Rytų šaliai (išskyrus Izraelį) po diktatorių!..“ Kitaip jos juk ne tik nesusitvarkys, bet dar ir sukels netvarką svetur.

Vakarų valstybės kurį laiką linko prie susilaikymo politikos Sirijos atžvilgiu – ar sugriežtėjusį užsienio politikos toną lėmė pasikeitusi lyderystė, o gal tasai pernelyg ilgai užsilaikęs geopolitinis pūlinys įgriso iki gyvo kaulo? Gal pasaulis pagaliau susirūpino Rusijos klausimu? Pastarieji Rusijos rinkimai galutinai išsklaidė iliuziją, kad Rusijoje dar būta šiek tiek tokios demokratijos: nerimą kelia ne tik dar labiau sustiprėjusios Rusijos autoritarinės tendencijos ar nemalonūs šalies kibernetiniai pokštai JAV rinkimuose, bet ir Rusijos ir Sirijos santykių dinamika, o jeigu paprasčiau – bauginanti abiejų valstybių lyderių draugystė. Žiniasklaida praneša, kad Sirijos link šiomis dienomis nuplaukė rusų laivas, prikrautas kamazų, šarvuotųjų transporterių BTR-80 ir kitos karinės technikos, be to, Rusija sėkmingai tebesinaudoja Hamadano karine

baze Irane, iš kurios patogiu bombarduoti karo kamuo- jamos Sirijos taikinius. O štai dar įdomesnis faktas: Basharas al-Assadas neseniai prisipažino, kad jo paaugliai vaikai praeitais metais atostogavo ne kur kitur, o Rusijos okupuotame Kryme, vasaros stovykloje „Artekas“, kuri dar sovietiniais laikais buvo pagarsėjusi kaip efektyvi propagandos kalvė. Kalbama, kad ne tik Sirijos diktatoriaus vaikai mokosi rusų kalbos – pastaraisiais metais ji tapo pagrindine užsienio kalba (dar tebestovinčiose) Sirijos mokyklose. Kas jau kas, bet lietuviai gerai žino, kad Rusijos minkštoji galia yra itin nemalonus reikalas.

Remiama Rusijos ir Irano, Sirija pernelyg nesuka galvos dėl amerikiečių, britų ir prancūzų atakos ir toliau naikina viską, kur tik mato kokį nors pasipriešinimo potencialą. Dar tą patį savaitgalį valdantysis režimas pasiuntė karinius lėktuvus į civilių teritorijas netoli Homso ir Hamos miestų. Anot „The Wall Street Journal“, cheminės atakos pražudė tik labai nedidelę dalį nuo Basharo al-Assado rankos žūstančių žmonių: nuo 2011 m. tik apie 2 tūkst. iš maždaug 400 tūkst. žuvo panaudojus cheminį ginklą (š. m. balandžio 15 d. publikuotas straipsnis „A Day After U.S. Airstrikes in Syria, Assad Launches New Onslaught Against Rebels“). Tokiame kontekste koordinuotas Vakarų valstybių cheminių ginklų bazių puolimas atrodo kiek veidmainiškas, lyg Sirijos režimas nenaudotų kitų, kiek labiau *konvencinių* ginklų. Visą dar labiau komplikuoja faktas, kad už beveik visus Sirijoje žuvusius žmones (tiksliau, 94 proc.) yra atsakingas Sirijos, Irano ir Rusijos aljansas (duomenis pateikia organizacija „Syrian Network for Human Rights“ ataskaitoje „The 6th Anniversary of the Breakout of the Popular Uprising towards Freedom, and the Killing of the First Civilians“).

Pabaigoje pateiksiu susiklosčiusią situaciją puikiai apibendrinančios Leilos Al-Shami mintis – pastarąją intervenciją ji tiesiai šviesiai vadina idiotų antiimperializmu (angl. *the anti-imperialism of idiots*). Mergina rašo, kad Sirijos konfliktas virto viso labo išsivysčiusių šalių politiniu žaidimu, kuriame prioritetą teikiama galią ir politinėms institucijoms, o ne Sirijos žmonėms: „Amerikiečių, britų ir prancūzų intervencija neapsaugo sirų nuo masinio žiaurumo, bet veikia dar kartą patvirtina tarptautinę normą dėl cheminio ginklo nenaudojimo, nes dar, žiūr, jis vieną dieną bus panaudotas ir prieš vakariečius. Bombos iš užsienio taikos ir stabilumo neatgabens“ (*Leila's blog*, „The ‘anti-imperialism’ of idiots“).

– MARIJA SAJEKAITĖ –

CHARLES BAUDELAIRE

(1821–1867)

Albatrosas

Dažnai jūreiviai nuobodului nuvaikyti Prigaudo albatrosų, paukščių milžinų, – Tingių bendrakeleivių, kurie laivą lydi Ilgoj kelionėje virš jūros gelmenų.

Ir kai ant denio stojas paukštis nugalėtas, Žydrynės viešpats, susigėdęs, nerangus, Jis savo baltus, didžiulius sparnus iš lėto Tarsi nuleistus irklus velka per vargus.

Koks nerangus dabar erdvių keleivis tapo! Laikysena, graži kadais, – dabar šlykšti! Vieni jūreiviai kiša pypkę jam į snapą, O šleivą eigastį pamėgdžioja kiti!

Poetas panašus į debesų karalių, Kurs sklando audroje, paniekinęs šaulius, Bet, žemėn ištremtas, jis vaikščioti negali Ir milžino sparnais tik linksmina kvailius.

Vertė Lanis Breilis

Ramunės Pigagaitės nuotrauka

Kai nugalėjo amžinasis gyvenimas

Kol delsė ir strigo visos pavasario grožybės, meditavau nudryžusį šimtametį kilimą ant celės grindų. Kitados jis dengė altoriaus laiptelius provincijos bažnyčioje, buvo pilnas puikių rožių ir akanto lapų, sodraus, dramatiško kolorito. Bet nušiuo, paseno, nebetiko daugiau šventai vietai. Ar visa kita irgi panašiai nusigyvena?

Kaip kitąsyk šimtai kojų kokioj pievoj ar lauke, trumpinant kelią, ištrypia savo naujus takelius, taip ant šio kilimo bevardžių kunigų pėdos per daugybę metų išmynusios tam tikrą liturginių apeigų žemėlapi, kurį dabar nesunku iššifruoti. Štai ši vieta, pats centras, labiausiai nuzulintas, reiškia pagrindines mišių dalis – aukojimą, pakylėjimą ir komuniją. Evangelijos ir lekcijos pusės altoriaus kampuose irgi palikusios savo bespalves salas, tarp jų nuvaikščiotas siauras tiltelis. Dar viena ryški žymė susiformavo ten, kur atsisukęs į žmones kunigas pakviečia melstis ar užveda „Tėve mūsų“. O čia – pirmasis taškas, į kurį žengdamas, būtinai dešine koja, mišių aukotojas garsiai pranešdavo sau: *Introibo ad altare Dei*. Ir pats atsiliepdavo, kad tai esąs Dievas, kuris džiugina tavo jaunystę. Nesvarbu, ar prie altoriaus žengtų ką tik iškeptas kunigėlis, ar sukriošęs altaristas, jaunystė ir džiaugsmas kažin kaip eina kartu su jais.

Viena viešnia, apžiūrinėjusi tą bažnytinę senieną, atsi- vertė į Velykų tikėjimą, lyg būtų atradusi Kristaus kapo drobulės, prisigėrusias Viešpaties artumo. Kunigams taip

nebūna. Bet kartais jausdavau norą stotis ant tų dėmių, paliktų jau išnykusių kūnų, atsirasti schemeje, kuri vilioja paslaptimi ir stebuklais. Visi kiti čia stovėjusių, judėjusių nežinomų kunigų takai ir takeliai nuvingiavo į nebūtį, o štai šis maršrutas neišnaikinamas. Kunigui nieko nėra paprasčiau ir banaliau už kasdienes mišias, tuos kone automatiškus žodžius ir judesius prie altoriaus. Atgyjama, pralinksmėjama kitose vietose. Gal tik laukdamas pirmųjų mišių pienburnis klierikėlis eina iš proto. Paskui apie mišių rutiną kuriami smagūs kalambūrai. Kas įtartų, kad altoriaus tarnui įsispaudžia šis pėdsakas? Kad apskritai dvasinė tikrovė tokia gabi, įtakinga.

Popiežius Pranciškus dabar panašiai kalba apie šventumą, matomą ir nematomą. Mažučiai gestai, žingsneliai, paskui susidėliojantys į didįjį ir lemtingąjį Kristaus raštą. Nenuilstanti darbininkė, Bažnyčios juodadarbė Šventoji Dvasia padaro tai, ko negali žmogus ar institucija. Net kitapus šventoriaus tvoros, net pramaišui su silpnumu ir klaidomis. Nebūtinai išstudijavus katekizmą. Nebūtinai atsitraukus nuo sugedusio pasaulio. Kai tiek metų vis duodenama apie Bažnyčios ir religijos krizę, kai naujoji evangelizacija beviltiškai nenauja ir labiau primena socialinius projektus, kažkas turėjo garsiai priminti, jog Dievas nėra lengvai pametamas, išaugamas, pakeičiamas kuo kitu.

„Būkite linksmi ir džiūgaukite“ – tai dar vienas evangelinis popiežiaus linkėjimas šių dienų pasauliui. Savo raštams Pranciškus pamažu išnaudos visus žodžių *džiaugsmas* ir *džiaugtis* sinonimus. Gerai, kad lotynų kalba jų apšėdė paveldėjusi iš antikos pasaulio, sklaidino įvairiausių laimės kombinacijų. Lietuvoje savo džiaugsmui išmėginti popiežius pasirinkęs specifines vietas: KGB požemius, Holokausto šešėlį, kalinių ir ligonių kompaniją. Nesunku nutuokti, ką jis kalbės. Tokios vietos jau būna užkrautos. Po lygiai siaubo ir vilties.

„Kiek nedaug žmogui reikia laimės“, – lyg koks senis tarsteli draugas, perskaitęs ir mano mintis, kai žiūrime abu į mergytę, kitapus gatvės išdykaujančią su šuneliu. Šunelis paprastas, kiemsargis, tokių dabar mieste reta. Nesikeičiantys, nemirtingi džiaugsmo ir malonumo dariniai iš Dievo rankų. Būna jų ir dar mažesnių, pasislėpusių. Po mėlyną orą nardė žvirbliai, visos mintys buvo užsisukusios nuo klausimo, ar tikrai mes brangesni, amžinesni už juos.

– JULIUS SASNAUSKAS –

Kodėl Lietuvai nereikia latviško švietimo reformos varianto

Latvija tęsia nuoseklų mokyklų, kuriose mokoma tautinių mažumų kalbomis, sistemos likvidavimą. Žinant, kaip džiaugsmingai radikalčiai dešinioji dalis Lietuvos politinio elito priima visokius latviškus variantus (pvz., dėl nelietuviškų vardų ir pavardžių rašymo), tikėtina, kad netrukus panašių iniciatyvų atsiras ir Lietuvoje. Tai būtų didelis smūgis tautinių mažumų integracijos procesui.

Antrą Velykų dieną Latvijos prezidentas Raimondas Vējonis pasirašė švietimo įstatymų pataisais, pagal kurias nuo 2019 m. rugsėjo 1 d. iki 2021 m. rugsėjo 1 d. visose Latvijos valstybinėse mokyklose bus laipsniškai pereita prie ugdymo latvių kalba. Tautinių mažumų vaikų darželiuose, pradedant nuo 5 metų vaikų, naujas švietimo modelis bus įdiegtas 2019–2020 mokslo metais, numatant didesnę latvių kalbos vaidmenį ugdymo procese. 2019–2020 mokslo metais pagal naują dvikalbio ugdymo modelį 1–6 klasėse mažiausiai 50 proc. dalykų turės būti mokomi latvių kalba, o 7–9 klasėse – 80 proc. Baigiamieji 9 klasės egzaminai bus laikomi tik latvių kalba. 2020–2021 mokslo metais visi bendrojo ugdymo dalykai 10 ir 11 klasėse jau bus mokomi tik latvių kalba, tautinių mažumų vaikams bus užtikrinta galimybė toliau mokytis gimtosios kalbos ir literatūros, taip pat gimtąja kalba mokytis su jų kultūra ir istorija susijusių dalykų.

Latviškas modelis nepasiteisino

Verta prisiminti, kad dar 2004 m. Latvijos tautinių mažumų mokyklose buvo taikomas vadinamasis 60/40 modelis (mažiausiai 60 proc. visų dalykų privaloma mokytis latvių kalba, 40 proc. galima tautinių mažumų kalbomis). Panašų modelį 2010 m. įvedė ir estai, bet prieš 3 metus Estijos švietimo ministras Jevgenijus Osinovskis turėjo drąsos pripažinti, kad jis nepasiteisino – rusakalbių abiturientų estų kalbos mokėjimas ne pagerėjo, bet kaip tik gerokai pablogėjo.

Lietuvoje latviškas modelis nebuvo įvestas visa apimtimi. 2011 m. tik pereita prie vienodos lietuvių kalbos ir literatūros programos visų Lietuvos mokyklų 11–12 klasėse, suvienodinti lietuvių kalbos brandos egzaminai ir kai kurių dalykų (Lietuvos istorijos ir geografijos, pilietinio ugdymo) tautinių mažumų mokyklose pradėta mokytis lietuvių kalba, bet blogas reformos parengimas, pereinamojo laikotarpio nebuvimas, finansavimo, mokymo programų, parengtų mokytojų stoka turėjo įtakos prastiems ir tokios ribotos reformos rezultatams.

Suvenodinus lietuvių kalbos dėstymą ir brandos egzaminų reikalavimus lietuviakalbėse ir tautinių mažumų mokyklose, pastarųjų abiturientų valstybinės kalbos brandos egzaminų rezultatai kiekvienais metais tik prastėja. Net ir taikant tam

tikras lengvatas apie 20 proc. jų apskritai egzaminu neišlaiko, o tų, kurie egzaminą išlaikė, balų vidurkis yra kone perpus mažesnis negu lietuviakalbių mokyklų abiturientų.

Šiuo metu Lietuvos lenkai pagal asmenų, įgijusių aukštąjį išsilavinimą, skaičių vis dar užima priešpaskutinę vietą tarp visų Lietuvoje gyvenančių etninių grupių. Prasti brandos egzaminų rezultatai mažina šansus įstoti į aukštąsias mokyklas, o kartu ir šansą išlyginti šiuos skirtumus. Deja, turiu pagrįstą įtarimą, kad į šiuos prastus 2011 m. reformos rezultatus dešinieji demagogai atsakys nauju kontraproduktyviu pasiūlymu – ir toliau žengti latvių pėdomis. Napoleono užsienio reikalų ministras Maurice'as de Talleyrand'as tokiais atvejais sakydavo: „Tai daugiau negu nusikaltimas – tai klaida.“

Ne tik geopolitinė klaida

Visų pirma tai būtų geopolitinė klaida. Tokia reforma neabejotinai sukeltų ne tik tautinių mažumų atstovų pasipiktinimą, ne tik naują mokinių streikų bangą, bet ir mūsų strateginės sąjungininkės – ne tik gynybos, bet ir ekonomikos, energetikos srityse – Lenkijos kritiką. Ir šie priekaištai, Lenkijoje valdant nacionalistinei partijai „Teisė ir teisingumas“, bus tikrai gerokai aštresni už Radosławo Sikorskiego demaršus, kurie kadaise beveik dešimtmečiui įšaldė Lenkijos ir Lietuvos santykius. Originalių vardų ir pavardžių formų užrašymas pasuose ar dvikalbės gatvių lentelės – tai gana simboliniai klausimai. Jų sprendimas yra daugiau pagarbos tautinėms mažumoms negu praktinio jų tautinės tapatybės išsaugojimo klausimas. Švietimas kiekvienai tautai – tai klausimas „būti ar nebūti“. Ar tikrai dėl menamo solidarumo su latviais, kurie visiškai neskuba mums rodyti solidarumo, pvz., Astravo atominės elektrinės klausimu, verta aukoti santykius su artimiausia valstybe, kuri reikalui esant gali ateiti mums į pagalbą?

Bet toks latviškas variantas būtų ydingas ir tautinių mažumų integracijos bei... valstybinės kalbos mokymo požiūriu. Egzistuoja tiesioginis ryšys tarp mokinių akademinio pasiekimo ir kalbos, kuria vyksta ugdymas. Daugybė UNESCO, Jungtinių Tautų ir Pasaulio banko atliktų tyrimų rodo, kad vaikai geriausiai įsisavina žinias, kai yra mokomi gimtąja kalba, ypač 6–8 metų vaikai. Mokymasis gimtąja kalba didina mokinių pasitikėjimą savo jėgomis, pagarbą sau ir kitiems, mažina mokyklos metimo riziką ir gerina pasiekimus mokantis valstybinės kalbos.

Mokymas gimtąja kalba padeda geriau išmokti valstybinę kalbą

2011 m. danų tyrimų institutas AKF (*Anvendt Kommunal Forskning*) paskelbė tyrimą apie danų ir švedų dvikalbių

mokinių pasiekimus. Danijoje prioritetu mokyklose laikomas danų kalbos ir kultūros mokymas, Švedijoje šalia švedų kalbos mokiniai iš migrantų šeimų galėjo mokytis ir savo gimtosios kalbos bei dalis dalykų buvo dėstoma gimtąja kalba. Pasirodė, kad Švedijoje migrantų vaikų pasiekimai (taip pat ir mokantis švedų kalbos bei matematikos) buvo kur kas geresni negu panašių vaikų mokymo rezultatai Danijoje. Įrodyta, kad tais atvejais, kai mokymas vyksta ne gimtąja kalba, mokinių pasiekimai yra 1/3 blogesni negu tų, kurie ugdomi gimtąja kalba! Visiškai neatsitiktinai šalyse, turinčios daugiausia neraštingų asmenų, – tai šalys, kuriose mokymas vyksta valstybine kalba, kuri daugumai tų šalių gyventojų nėra gimtoji (visų pirma tai buvusios Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos kolonijos Azijoje ir Afrikoje).

Kita vertus, ir naujos latvių švietimo reformos iniciatoriai pripažįsta, kad šios reformos pagrindinis tikslas nėra stiprinti latvių kalbos mokymą. Pagrindinis tikslas – neloyalumo problemos sprendimas. Jauni Latvijos rusai, nors ir puikiai mokėdami latvių kalbą, yra veikiami Rusijos visuomenės informavimo priemonių, labiau save tapatina su Rusija ir Putinu negu su Latvija. Tik tie, kurie į 60/40 modelio neefektyvumą atsako įvesdami modelį 80/20 arba net 100/0, primena garvežio mašinistą, kuris perkaitus garo turbinai liepia kūrėkams mesti dar daugiau anglių į krosnį...

Lietuvos visuomenė vis dar yra labai hierarchinė ir reikia labai daug pastangų siekiant ištrūkti iš tankiai tautinių mažumų gyvenamų rajonų, miestelių ir priemiesčių. Jaunieji lenkai iš Šalčininkų, Nemenčinės, Naujosios Vilnios dažniausiai netiki, kad turi šansų tapti Lietuvos elito dalimi... Tautinių mažumų mokyklų sistemos griovimas tik padidins tautinių mažumų frustraciją, atskirtį ir nepasitikėjimą valstybe.

Jeigu iš tikrųjų norime tautines mažumas ištraukti iš Kremliaus propagandos žnyplių, turime ne riboti mokymą tautinių mažumų kalbomis, o kaip tik atvirksčiai – pasiūlyti tautinėms mažumoms kuo daugiau alternatyvių informacijos šaltinių gimtosiomis kalbomis, įtraukti jas į bendrąjį valstybinį naratyvą ir investuoti į jų švietimą gimtosiomis kalbomis. Nes investuodami į tautinių mažumų švietimą gausime labiau išsilavinusias mažumas, o tai reiškia, kad vis daugiau šių mažumų atstovų galės gauti geresnę darbą, daryti karjerą ir kurti ne tik asmeninę, ne tik savo etninės grupės, bet ir visos šalies sėkmės istoriją.

– ALEKSANDER RADCZENKO –

Mindaugo Survilos „Sengirė“

Kadras iš filmo „Sengirė“

Ne aiškinti, kaip svarbu tausoti gamtą, o parodyti, kokia ji graži, sužadinti meilę jai ir tokiu būdu bandyti ją išsaugoti. Būtent pastarojo kelio ėmėsi kino režisierius ir gamtosaugininkas Mindaugas Survila, kurdamas mums pasakojimą apie sengirę, ir būtent todėl tai nėra tik dokumentinis filmas apie paskutinius žmogaus veiklos menkai paliečiusius miškus Lietuvoje. Tai filmas apie pedagogiką, paremtą įsitikinimu, kad žmonės moka būti geri, tereikia tą gerį atrasti ir jiems sužadinti. Tačiau kiek pagrįstas toks tikėjimas? Ir ar šis tikėjimas nėra tokia pati sengirė – jo lieka vis mažiau ir mažiau ir ji, it tą sengirę, kartkartėmis vėl reikia atkurti iš pavienių plačiai išsibarsčiusių gabalėlių?

Pasibaigus filmo titrams ir prieš užgęstant kino projektoriui ekrane pasirodo informacija, kad anksčiau sengirės užėmusios 80 proc. Lietuvos teritorijos, o dabar jos užima viso labo 0,2 proc. šalies ploto. Tačiau kai ekrane

pasirodė ši informacija, beveik visi žiūrovai jau buvo arba išėję, arba beiešinę ir šios žinutės veikiausiai nepastebėjo. Žinoma, filmo kūrėjai patys kalti, kad šią informaciją nukisė į tą filmo dalį, kurios dažnas žiūrovas paprastai nelaukia, tačiau ar nenukens taip, kad „Sengirė“ taip ir liks viso labo „gražus filmas apie gamtą“, kurį pažūrėjus bus galima grįžti prie rūpinimosi plastikinių maišelių problema ir nesirūpinimo, sakykime, baldų pramonės kertamais miškais?

Filmas prasideda ir baigiasi žmogaus rūpesčiu dėl gamtos. Tačiau, matant nuo gamtos gausos apsvaigusias Sibire gyvenusio ir vėliau visą gyvenimą Lietuvos miškuose dirbusio filme epizodiškai pasirodančio senolio Kęsto akis, bet kokios kalbos apie skirtį tarp gamtos ir žmogaus nuskamba neįtikinamai. Viename interviu M. Survila sceną su miško paunksnėje įsikūrusiu senoliu apibūdino taip: „Ypatingai vidurinis epizodas yra labai netikėtas, tartum laumžirgis iš G. Grajausko eilėraščio – akys didesnės už galvą, apstulbėjęs nuo pasaulio grožio...“

Nežinau, ar žmogus gali būti be gamtos, bet vargu ar jis galėtų kaip nors apstulbinti sengirę. Telieta ja žavėtis, nerežisuojant ir nebandant jos pagražinti, ko, anot filmo kūrėjo, ir buvo skrupulingai vengta. Žiūrint filmą nepaliko įspūdis, kad visi kadrai nufilmuoti atsitiktinai, miške pamesta įjungta filmavimo kamera: filmuota ne slankiojančia, o, sakytum, sustingusia ir tai, kas tuo metu yra priešais, fiksuojančia kamera. O priešais ją – galybė įvairiausių garsų ir vaizdų: pradedant filmo pradžioje nuo šalčio žiemą pokšničių medžių kamienu garsais ir baigiant po filmo tikriausiai įžymybėmis jau tapusių kurtinių

šoku. Gamta tokia graži, kad bijau, jog daugelis pamatę „Sengirę“ veršis jos ieškoti ir „saugoti“, šitaip pridarydami jai daugiau žalos nei naudos (daugelio nufilmuotų rūšių atstovai yra baiktūs ir sutrikdyti gali daugiau nebesiveisti anksčiau aptiktose vietose).

Todėl, nors tai ir nebuvo autoriaus sumanymas, visai simboliška, kad kartkartėmis filmo kadruose regimi raudoni filmavimo kameros lempelės atspindžiai, vis primenantys žiūrovui, kad grožėtis ir mylėti reikia atsargiai.

Nufilmuoti „Sengirę“ M. Survilai užtruko daugiau nei dešimt metų. Ar tai reiškia, kad su sengirėmis jau viskas baigta ir toliau bus imamas kokio nors kito projekto? Regis, ne. Atsakydamas į klausimą apie ateities planus, M. Survila yra teigęs, jog „nuo praeitų metų pradėjome vystyti „interaktyvią platformą“, kad kiekvienas galėtų keliauti per seniausias girias – ne kur veda režisierius, bet kur patys nori. Galvojame ir apie praktinę gamtosaugą. 50 proc. nuo pajamų, kurias gaus „Sengirė“ už bilietus, bus skirta miško pirkimui ir išsaugojimui amžiams.“

Ar tai reiškia, kad autorius neapsiriboja tikėjimu gera žmogaus prigimtimi ir yra parengęs atsarginį planą? Jei gamta kenčia nuo suprekinimo, ar „praktinė gamtosauga“ šiuo atžvilgiu reiškia savotišką ėjimą žirgu, nuperkant mišką ir visam laikui išimant jį iš apyvartos, kad daugiau niekas niekada negalėtų jo pirkti? Jei taip, tuomet kur galėčiau pasirašyti?

– KAROLIS DAMBRAUSKAS –

DAISY DUNN

Raštijos blogybės

Pernai Didžiojoje Britanijoje leidykla „Granta“ išleido Jungtinėse Valstijose dirbančio vokiečių kilmės literatūros mokslininko ir filosofo Martino Puchnerio raštijos istorijai skirtą veikalą „Užrašytas pasaulis: kaip literatūra kūrė istoriją“ (*The Written World: How Literature Shaped History*). Pasaulinės knygos ir autorių teisių dienos, UNESCO iniciatyva nuo 1995 m. minimos balandžio 23-iają, išvakarėse siūlome šios knygos recenziją, šių metų pradžioje išspausdintą britų dienraščio „The Times“ literatūriniam priede „The Times Literary Supplement“.

Girtaudamas Paryžiuje Modigliani ūmai panūdo nusimesti drabužius ir lanksčiu nuogu kūnu padeklamuoti Dantės „Dieviškąją komediją“. Padeklamuoti Modigliani būtų galėjęs ne tik Dantę – iš atminties jis galėjo cituoti dešimtis eilėraščių, net ir būdamas girtas; šis gebėjimas jam ypač išėjo į naudą, kai 1910 m. susipažino su jauna rusų poete Ana Achmatova ir nusprendė užkariauti jos širdį. Į Paryžių ši buvo atvykusi medaus mėnesio, bet Modigliani tai neatbaidė. Netrukus juodu užmezgė romaną ir pasislėpę Liuksemburgo sode lietui lyjant drauge deklamavo Verlaine'o poeziją. „Mudu džiūgavom, kad abu atsimenam tą patį eilėraščių“, – vėliau prisimins Achmatova.

Modigliani nuškiecavo ją nuogą vertikaliajame padėtyje tokiu pailgu kūnu ir apvaliu pilvu nelyginant kvapųjį molūgą. Nupiešė ir apsirengusią šezlonge panašią į sfinksą. Jo teigimu, iš viso apmetęs 16 eskizų. Jūdvių santykiai netruko ilgai, tačiau Achmatova tuos piešinius parsivežė į Rusiją ir vieną pasikabino ant sienos. Kai rusų poetę sutinkame Martino Puchnerio knygoje – naujoje vaizdingoje raštijos istorijoje, – ji jau dukart išsiskyrusi, bet tebe-cituoja poeziją iš atminties: šįsyk savo pačios – draugėms 4-ojo dešimtmečio Leningrade. Modigliani eskizas yra vienas iš tų kelių jos namuose dar likusių popieriaus lapų. Įsiminusi ji sudegino savo naujausių eilėraščių juodraščius ir dabar nerimastingai tas eiles patiki būreliui moterų, kad išsaugotų atmintyje, iki pasibaigs „Didysis valymas“ ir nebebus taip pavojinga jas užrašyti. Pribloškiantis Achmatovos „Requiem“ galiausiai buvo išspausdintas 1963 m. Vokietijoje, Rusijoje – 1989-aisiais.

Sokratas numatė tokius laikus, kai pamiršime, kaip atsiminti. „Iliada“, „Odiseja“, Gilgamešo epas ir senovės Indijos epas „Ramajana“ buvo perduodami sakytinės tradicijos būdu, kuriam, atrodė, lemta išnykti, visuotinį pasitikėjimą pelnius popirusui. Achmatova įsiminti buvo priversta, Sokratas tokį būdą pasirinko pats. Jis yra vienas iš daugelio didžiųjų mąstytojų, užsitarnavusių vietą Puchnerio knygoje apie „raštijos pasaulį“, nors nepaliko jokių raštų. Jėzus rašo vos vieną kartą – smėlyje, taigi jo žodžiai išpustomi. Budos išmintis saugoma jo mokinių atmintyje. Konfucijus moko pavyzdžiais. Kiekvienas iš jų turi savų sumetimų vengti rašto. Rašytinis žodis stokojo žmogaus kalbėjimo gyvybės; jis skatino tingumą; buvo pavojingai neatsparus klaidingai interpretacijai. Brahmanai V a. pr. Kr. Indijoje taip didžiavosi galėdami įsiminti tarpusavy pasiskirstytas vedų istorijas, kad nematė prasmės jų atpasakoti pašaliečiams, idant visa tai būtų užrašyta.

Kova tarp sakytinio ir rašytinio žodžio vyksta kiekviename šios knygos skyriuje. Harvardo anglų literatūros ir komparatystikos profesorius, „Nortono pasaulinės literatūros antologijos“ vyriausiasis redaktorius Puchneris tiesioginio vertinimo išvengia pasitelkdamas seriją vinječių, kuriose vaizdžiai parodyta, kokia užrašymo nauda ir kas dėl to prarandama. Mes aptinkame raštų, kurie saugo ir naikina, jungia ir skaido. Šokinėjame nuo Aleksandro Didžiojo „Iliados“ nuorašo iki žydų Šventraščio, nuo Martyno Liuterio pamokslų iki majų knygos kultūros, nuo Goethės iki Komunistų partijos manifesto.

Rašto istorija prasideda maždaug 3,5 tūkst. metų pr. Kr. Mesopotamijoje, kur rašyta molio lentelėse, tačiau pirmosios šiuolaikinės abėcėlės išradimo nuopelnai priskiriami finikiečiams, o popieriaus išradimo – kinams. Lygaus ir lengvo rašymo paviršiaus išradimas buvo laikomas tokiu svarbiu dalyku, kad arabų kariai, kaip teigiama, VIII a. paėmė į nelaisvę kinų popieriaus gamintojus ir prievarta išgavo popieriaus receptą. Nuo to laiko popierius Šilko keliu atkeliavo į Bagdadą, kur buvo gaminamas dideliais kiekiais. Kinai popierių gamino iš šilkmedžių plaušų, arabai – iš nudėvėtų drabužių skiaučių.

Puchneris neprilygstamai aprašo popieriaus vaidmenį literatūros formavimosi procese. Jis įveda mus į „Sakmės apie prinčą Gendžį“, XI a. anonimines autorės Murasaki

Amedeo Modigliani eskizas

Šikibu sukurtą klasikinio japonų romano, pasaulį – pro popieriaus uždangas, skiriančias sakmės prinčą nuo mergaitės, kurią šis slapčia stebi pro langą. Popierius – išskleidžiamos širmos, spalvingų vėduoklių – skiria juodu, bet gali ir sujungti. Vaikinas rašo mergaitei eilėraščius, o popierių sulanksto taip, kad atrodytų kuo neoficialiau ir nerūpestingiau. Kai dešimtmetė mergaitė neatsako, prinčas pagrobia ją ir išmoko rašyti savo pačios eilėraščius. Prinčas jai rašo ant kietagrūdžių (tokių augalų) šaknimis dažyto purpurinio popieriaus, kuris ir suteikia mergaitei vardą – Murasaki (šiuo japonišku žodžiu vadinama purpurinė spalva – *vert. past.*).

XV a. Johannesas Gutenbergas įkurtoje spaustuvėje remtasi rytietiškomis technikomis. Gutenbergo išradimas („jei vis dar norime jį taip įvardinti“, rašo Puchneris) „mažų mažiausiai paremtas idėjos perdavimu“. Tikėtina, kad per Konstantinopolį ir Šilko kelią Gutenbergas Vokietijoje pasiekė žinios apie kinų ištobulintus knygų spausdinimo būdus – medines trinkeles ar išskaptuotas raides teksto eilutėms sudėti. Gutenbergo sukurtoji pirmoji spausdinimo mašina buvo ankstesnių idėjų kulminacija. Mašina sudaryta iš vyno preso, į kurio vidų buvo dedamas sudrėkintas arabišku metodu iš medžiagos skiaučių pagamintas popierius, ir eilės pavienių kilnojamųjų raidžių. Kaip aiškina Puchneris, europietiškas spausdinimas buvo taip ištobulintas ir toks veiksmingas, kad nepraėjus nė amžiui spaustuvininkai pajėgė leisti Liuterio pamokslų egzempliorius sparčiau, nei Bažnyčia juos mėtyti į laužą.

Tokia spausdinimo sparta ir našumas galėjo atsukti ir prieš pačius rašytojus. 1614 m. Alonso Fernándeza de Avellanedos iš Tordesiljaso slapyvardžiu pasirašęs asmuo išleido „Don Kichoto“ tęsinį, ir Cervantesui neliko nieko kito, kaip tik kuo greičiau sukurti autentišką tęsinį. „Cervantesas suprato, kad tikrasis kaltininkas – ne apsišaukėlis pamėgdžiotojas, – rašo Puchneris, – bet naujasis spaudos pasaulis, dėl kurio tiek jo paties kūrinys, tiek padirbinys galėjo taip plačiai pasklisti. Cervantesas priėmė vienintelį galimą logišką sprendimą – pasiuntė savąjį riterį stoti akistaton su šia spaudos kultūra.“

Įdomu, kaip Cervantesas būtų priešinęs internetui? Puchneris užsimena apie „Pottermore.com“, oficialią svetainę, skirtą neslopstančiam Hario Poterio epopėjos tęsinii poreikiui malšinti, bet atvirai nesvarsto keblumų, susijusių su knygų gerbėjų kūrybiniu proveržiu. Cervanteso konkurentas, norėdamas publikuoti „Don Kichoto“ pasakojimą, privalėjo išsiryptinti karaliaus leidimą, o dabar kiekvienas norintis gali internete skelbti savo paties

sukurtą originalaus literatūros kūrinio tęsinį. Šiuo metu svetainėje „Fanfiction.net“ galima rasti ir perskaityti per 4 tūkst. Jane Austen „Puikybės ir prietarų“ tęsiniių bei variacijų ir beveik 800 tūkst. tekstų, vaizduojančių Harį Poterį. Sąžiningos panaudos ir autoriaus teisių pažeidimo ribos šiais laikais kaip niekad apsitrynusios.

Puchneris pabandė atsekti, kaip klostėsi daugelio literatūrinių kūrinių likimas mirusių autorių gimtosiose šalyse. Kelis knygos skyrius jis užbaigia psichogeografiniais savo kelionių aprašymais, kurie, nors ir gyvi, kartais atrodo nereikalingi. Pavyzdžiui, Puchneris seka įkandin Goethės į Siciliją, kur apsilanko *Via Goethe* – „Goethė čia nebuvo apsisostojęs ir galbūt net nėra buvęs, bet man patiko“, *Pizzeria Goethe* – „neatrodė patraukliai, o ir šiaip buvo uždaryta“, *Lavanderia Goethe*, kur išsiskalbina drabužius: „Kol laukiau, svarsčiau, kaip skalbėsi pats Goethė.“ Iš trumpos pastraipos sužinome, ką Goethė dėvėjo keliaudamas po Siciliją – baltas apsiaustas, bridžiai, vokiška skrybėlė, nevokiški batai, o viskas reziimuojama šitaip: „Laukdamas skalbinių (man nepavyko aptikti duomenų, kas apskalbė Goethę) aš suvokiau, kad Goethės misija buvo panaši į manąją, kad jis lygiai taip pat vykėsi, jog kelionė į Siciliją padės jam susidaryti literatūros vaizdą.“

Kur kas didesnė Puchnerio stiprybė – mintys apie pačią literatūrą ir laiko bei geografijos neribojamų idėjų bei įtakų sankaupa. Budistų nepritarimas „Sakmei apie prinčą Gendžį“ lyginamas su Cervanteso pasibjaurėjimu populiariaisiais riterių romanais, o Liuterio manipuliavimas besirandančia spaudos kultūra parodomas kaip valstybės vykdomos spaudos kontrolės Achmatovos poezijos kūrimo laikais prielaida. Niekada nepaleidamas tavo dėmesio Puchneris įkvepia tau susižavėjimo tais autoriais, kurie įveikė jų kūrybos leidybos kliūtis, bet drauge keistai įžiebta sakytinio žodžio romantikos ilgesį.

Puchneris ne vienintelis brėžia paralelę tarp internetinių puslapių „slinkties“ ekrane ir papiruso ritinio „vartymo“. Jis net sukilnina tviterio žinutes, įžvelgdamas jose „galbūt grubokas atmainas trumpų eilėraščių, kuriais buvo bendraujama Hejano imperatoriškajame dvare Murasaki Šikibu ir „Sakmės apie prinčą Gendžį“ laikais“. Sakytinis literatūros perdavimo būdas vienijo tokią galybę žmonių, kad nūdien populiaraus nustojęs mokymasis atmintinai atrodo kone tragiškai. Galbūt nerealu vaizduotis, kad šiandieninis literatūros leidybos prieinamumas pažadins lėtos, kolektyvinės, sakytinės literatūros vystymosi alkį, tačiau ateitis gali slypėti ir praeityje. Istorija ir šiuolaikinio raštingumo didėjimas įtaigotų, kad ištis stovime ties kažkokiu „slenksčiu“, bet ties koku, dabar dar negalime įžvelgti.

www.the-tls.co.uk
Vertė Andrius Patiomkinas

Nutikimas

Šiandien, kaip ir kasdien, užrakinau buto duris ir išėjau į lauką. Ir kaimynė pro langą stebėjo mane išeinant. Ir higienos prekių parduotuvė atsidarė kaip tik tuo metu, kai žingsniavau pro šalį. Bet tik troleibuse pastebėjau, kad kišenėje nėra telefono. Nei vienoj, nei kitoj; nei krepšyje nėra. Galvoju, apsieisiu aš be to mobilaus. Gal nieks neskambins, o jei ir skambins, tai jų bėda. Vienaip ar kitaip – telefono aš su savim neturiu. Kitaip tariant, esu aš tik su savim, be telefono... O troleibuse visi sulindę į išmaniuosius žlibina primerktom akutėm ir manęs betelefonio nepastebi. Gal be mobiliojo aš kaip ir nepilnas žmogus? Tik užsimąsčiau ir pražioplinau savo stotelę. Nieko, išlipsiu kitoj, paėjėsiu truputį, juk netoli. Nors, palaukite, gal nebūtina man į tą biblioteką, jei jau taip reikalai susiklostė? Ne kasdien gi šitaip nutinka. Nueisiu kur nors, pavyzdžiui, pasivaikščiout po parką, mat oras kaip tyčia žvalus ir pušis vėjas ošina... Juk žengti parku be telefono – visai kita emocija! Panašus jausmas, kaip kelerius metus nešiojus aptemptus džinsus užsimauti laisvas sportines kelnes.

– SAULIUS VASILIAUSKAS –

Londono knygų mugė

Visos knygų mugės panašios – tiek Leipciogo, tiek Paryžiaus, tiek Vilniaus, tiek Londono. Skiriasi nebent tuo, kad Londono knygų mugėje nenusipirksi... knygos. Jos funkcija – susitikti, parodyti, keistis kontaktais, sudaryti sandorius. Ir pats Londonas nelabai kuo skiriasi nuo Europos didmiesčių – nebe Dickenso laikai. Tik tiek, kad eismas priešinga kryptimi susuka galvą. Ir rozetės ne kaip pas žmones. Važiuodami iš Lutono oro uosto matėm žydų kvartalą – ortodoksai su skrybėlėmis ir peisais britiškos architektūros fone. Tiek ir egzotikos. Beveik visą laiką purškė lietaus dušas, bet su tuo buvau susitaikius iš anksto. Mažos užteigėlės, mimai, metro muzikantai, rasiinė įvairovė ir įvairūs frykai – viskas kaip padoriame didmiestyje.

Visi norėjom aplankyti „Tate Modern“ galeriją – perėję tiltą per Temzė, ant kurio pardavinėjo skrudintus migdolus, susivokėme esą visa govėda. Šlepikas juokingai pasakojo, esą kinai Temzės pakrantėje gauda krabus ir paskui patiekia tokiems kaip mes.

(Beje, tą pačią dieną vakarieniavome kinų kvartale su raudonais apvaliais žibintais, į kurį atvedė Paulina Eglė Pukytė, bet krabienos niekas neužsisakė.) „Tate Modern“ pamatėm modernizmo ir postmodernizmo klasikus – Picassą, Beusą, Warholą, Duchamp'ą, Lucianą Freudą ir kt. Nacionalinėje galerijoje puikavosi prerafaelitai, Leonardo ir kiti Renesanso genijai, Rembrandtas ir pats tapybos tėvas van Goghas. Marius Burokas fotografavo gyvūnelius ir mintyse rašė eilėraštį pavadinimu „paveikslų kampai“ (galerijose jam visada sukyla įkvėpimas). Galerijos, kaip civilizuotoje šalyje, nemokamos – dideli srautai žmonių. Bet galima nusipirkti bilietą į, pvz., rinktinę Monet parodą – 22 svarai.

Atvažiavome, beje, dirbti. Mes, poetai, dar prieš mėnesį gavome po porininką, su kuriuo turėjome parengti vadinamąjį *collaborative poem* – ar tai būtų performansas, ar bendras tekstas. Buvo labai įdomu, Vilniuje irgi rastusi daug šio žanro gerbėjų, jei jau taip mėgstamas slemas. Pvz., Marius B. porininkas išsivertė jo lietuvišką eilėraštį per „Google“ vertėją ir, šį tą paknebinėjęs, gavo įdomų dadaistinį tekstą. Marius nemažai skaitė apie Vilnių ir lietuvišką tapatybę. Mudvi su rumune Simona Nastac karpėme sukneles, nes abi turėjom tekstų (ir vertimų) apie jas. Aušra Kaziliūnaitė šiame žanre jautėsi kaip žuvis vandenyje – faktiškai ji jau gali rašyti ir angliškai ir laisvai improvizuoti performansus. Į skaitymus istoriniame pabe „The Wheatsheaf“, kuriame kadaise rinkdavosi George'as Orwellas, Dylanas Thomas, Philipas O'Connoras ir pana-

šūs veikėjai, atėjo daug lietuvių. Rimas Užgiris perskaitė puikiai išverstą Benedikto Januševičiaus eilėraštį. Tretieji skaitymai vyko vadinamojoje *Poetry Society*; man kliuvo drovus porininkas britas Johnas Cleggas, kuris, kaip ir aš, nemėgsta performansų (nieko prieš juos stebėti, bet ne atlikti). Dėsninga, kad nemažai poetų rašo ir performina apie „Brexita“ – ypač Londone gyvenantys imigrantai, kurių ten nemažai. Poetai, nors užsiima ir menkai parduodama žanru, gavo visai nemenkai paplušėti. „Parthian Books“ išleido Aušros Kaziliūnaitės ir Mariaus Buroko poezijos rinktinę, taip pat lietuvių, latvių ir estų šiuolaikinės poezijos rinktinę „New Baltic Poetry“. Jas reikėjo pristatyti, susipažinti su kaimynais bendraautorais (tai visuomet į naudą, mes per mažai bendraujame). Dar, mano žiniomis, „Blodax Book“ išleido Gintaro Grajausko poezijos knygą, „Noir Press“ kiek anksčiau – Lauros Sintijos Černiauskaitės „Kvėpavimą į marmurą“. Alvydas Šlepikas mugėje kalbėjo apie romano „Mano vardas – Marytė“ būsimą leidimą, Undinė Radzevičiūtė ir Kristina Sabaliauskaitė pelnė daugybę simpatijų, o Jonas Mekas apskritai sutiktas kaip roko žvaigždė. Ir, aišku, angliškas knygelės „Laimė yra lapė“ leidimas geroje britų leidykloje „Thames & Hudson“ – ją iškart pamatėme „Tate“ galerijos suvenyrų parduotuvėje tarp knygų vaikams. Pokalbio su Tomu Venclova nemačiau, bet, sprendžiant iš lietuviškų antraščių, akcentas buvo politika. Puiku! Pagaliau ir poeto balsas gali skambėti tame lauke.

Mūsų viešbutis buvo Žvėryną primenančiame geresniame rajone, kur namai, kaip teigė skelbimai, kainuoja milijoną svarų. Knygų mugė čia pat, 20 minučių pėsčiomis. Įdomu, kad Londone prabangus kvartalas ribojasi su industriniu – juos skiria vien geležinkelio linija. Knygų mugė pasitiko didingomis *Baltic Countries* išskabomis – atrodė tikrai iškilmingai. Daug kur kabėjo lietuvių rašytojų portretai. Labai gerai dirbo Lietuvos kultūros instituto komanda – tos itin disciplinuotos moterys, kurios pasižymi mirtinu punktualumu ir suranda net pasiklydusius miške. Stende buvo daug savanorių, visų trijų Baltijos šalių atstovai bendravo tarpusavyje – paliko jaukų išpuodį. Dėmesio sulaukė vaikų knygų ir jų dailininkai – latvių, lietuvių ir estų paroda, iliustruojanti pasakas ir sakmes apie vilkus, kabojo vaikų erdvėje. Galima buvo pasirinkti ir atvirukų.

Nors tai mano pirmas kartas Londone, nesiverčiau į jokių turistinius objektus, taurius, bigbenus ir pan., bet Vestminsterio katedrą

norėjau pamatyti. Joje amžinu miegu snaudžia ištisos monarchų dinastijos ir nežinomas Pirmojo pasaulinio karo kareivis. Man ypač patiko, kad ten esama ir poetų kampeilio – palaidoti ar bent įrašų pagerbti Jane Austen, seserys Brontė, lordas Byronas, T. S. Eliotas, Tedas Hughesas, Johnas Keatsas, C. S. Lewisas, Dylanas Thomas, Oscaras Wilde'as ir kiti. Vaizduotė juos visus pavertė karaliais. Abatijos sode, kur turistai sėdėjo ant suoliukų, kramtydami sumuštinčius, išlindo balta katė. Tokia pat sociali kaip ir mano katinas – prie visų ėjo kniaukdama, gal pelnys kokį dešros griežinėlių. Abatijos krautuvėlėje pirkau dukrai vaikišką knygą apie Eduardą Išpažinėją – ją su malonumu suskaičiau pati, nes nedaug ką žinau iš monarchų istorijos. Iš knygų dar pirkau Roxanne Gay „Bad Feminist“ – lėktuve paskaičiau kiek ir nusivyliau. Tiek daug to niekam neįdomaus Aš – išpažintinė proza, jei tiksliai vartoju šį terminą. Lietuvių kalba tiems išpažintizmams savaip palankesnė, nes nebūtina to Aš kišti į kiekvieną sakinį. Knyga globaliojoje žiniasklaidoje vertinama kaip „aštri“, bet man ji pasirodė drungnoka. Gal tikrai ir pas mus feminizmas nevēluoja, yra perėjęs visus raidos etapus, o jo idėjos pasiekiamos gimtąja kalba.

– GIEDRĖ KAZLAUSKAITĖ –

Autorės nuotrauka

Justinas Vaitiekūnas. Gražus oras II. 2018

Kas yra tapyba? (II)

Budintis sargas snaudė. Fakultetų dekanai atostogavo. Signalizacijos koridorių skliautuose nieko neužfiksavo. Tapyba išėjo tykiai, kiaurai apleisto vienuolyno sienas. Visiems laikams, savais takais. Pabėgo, net nepabėgo, išliūkinio palikusi savo iškamšą.

Nes net ir patys gabiausiai, jaunieji visokiais būdais jai stengėsi užkrauti tai melancholiją, tai depresiją arba sukišti į savo ambicijų maišelius. O senieji spekuliuodavo susikrovę iš jos kapitalą. Dar kiti baisiai įkyrėdavo kalbomis ir tinginyse. Ką jau kalbėti apie auditorijose jai primetamas temas – politizavimą, lytiškumą ir pan.

Vien jau brendant tamsoje per Bernardinų sodą su kiekvienu žingsneliu, tokiu silpnu, jai darėsi vis lengviau kvėpuoti. Priėjusi Vilnelės kranto šlaitą griuvo, lyg ir savo valia, išsiilgusi gyvenimo, ties pat sraunuma ir kietai užmigo apsikabinusi akmenį. Jai buvo gera.

Sapne regėjo esanti miške. Ne viena, surinkusi save iš visų pusių: plenerų, vaikų darželių, mokyklų olimpiadų, galerijų, simpoziumų, aukcionų, altorių, freskų, skrynių, langinių, tapetų. Sapnavo susitikusi su savo vardu. Iš begalės kalėjimų, prostitucijos, tiek kartų perparduota, nuvalkiota mugėse, paskutinė kekšė, lakuota, retušuota, kopijuota, padirbta, plagijuota, konservuota, konspektuota, reprodukuota, interpretuota, išmesta, restauruota, uždažyta, atidengta, paauskuota, konceptualizuota, primityvinta.

Ypač kentėjusi nuo pavydo, marinta, reanimuota, privalėjusi kęsti gėdą, dėvinti sintetines sukneles, pririšta prie auginsio stulpo, žiūrinti, kaip parade nešami jos atvaizdai, po nepakeliamo tarnystės liaudžiai jungo mirusi, pati nežinanti, ar prisikėlė, nežinanti, ar iš tiesų prisikėlė, ne iš puikybės ar apėmus psichozei maudyta dramblių šūduose, šalusi su stilistikos fabriko šortais šiaurėje, pietuose iki žaibavimo įmelsta ikonose, tarnavusi pas karalius, didikus, jų šeimas, valstybių galvas, prigrūsta tamsiose muziejų saugyklose. Akis badė ir savęs pačios gimstamumas durnynuose, baisiame skurde ir lindynėse.

Nubudusi pamatė žvaigždę, tą tikrą, ne kokio nors kultūros veikėjo antpečiuose, ir pamanė, gal jau gana, galų gale metas į laisvę.

– JUSTINAS VAITIEKŪNAS –

SARA POISSON

Lova

I.

Pirmoji mano vaikiška lovelė pakylėdavo mane virš šaltų grindų, virš storo rudų dažų sluoksnio, virš kambario drėgmės, kuri veržėsi iš rūsio, begėdiškai graibės už kojų. Kilau virš stogo kraigo, virš vyšnių sodelio.

Iš tiesų tai buvo medinis baltai dažytas skraidymo aparatas, naktimis mane nugabendavęs iki rojaus. Dėl gražumo kartais pameluodavau apie nesamas linges. Tarsi tai galėtų pratęst ar papildyti negrabiai užbaigiamą skrydį. Troškimas pasisupti buvo beveik daiktas, palyginti su sapnais. Tikėjau vaizduotės galiomis kurti ir naikinti ką tik panorėjai.

Baisiausia būdavo sugrįžti žemėn. Smaugiamu greičiu. Kūnas priešindavosi, mintys visam laikui likdavo tenai, išsipildymų karalystėje.

Nusileisti iš tiesų reikė kristi, siaubingai nupulti žemyn, viską, kas svarbiausia, išbarsčius. Tai buvo sudužimas, nusikaltimas, kaltė, egzekucija ir skriauda, žeminantis užmokestis už skrydį. Mirtis.

Norėčiau kam nors papriekiaštauti už tokį neperprantamą, nepatogų, įžūlų skraidymų planą.

Papriekiaštauti kažkam, kam atiteko viskas, ką praradau kasryt prabusdama, leisdama ant šaltų grindų basomis kojomis, basomis mintimis, basu, virpančiu kūnu.

II.

Kitame mieste stoji skudurinis amžius. Krakmolytos užuolaidėlės ant lovelės grotelių, krakmolytos figūrėlės baltame dvinyčio audinio fone. Jos galėjo reikšti šimtus dalykų. Virš jų stebėdavau sienomis tvarkingai čiuožiančias draugiškas šviesas. Jų muzika buvo autobusų burzgimas.

Vienatvės nekaltybę praradau dviese su kate. Praskleisdavau užuolaidėles, sulaukydavau kvėpavimą, gyvūnui braunantis pro groteles – apie jas vertėtų atskirai.

Viešnia įsitaisydavo ant kojų. Murkiantis taškas, svarmuo, inkaras, įsiterpęs nuo skrydžio iki kito. Sapnų gaudyklė, bežodis liudijimas, ką gali meilė, kai ji įsikuria tavo pašonėje: palaimingas nuobodulys, būdravimo kančia, ūmai dingusi ateitis, tuštumos malonumas.

Dienomis visa tai išpasakodavau grodama lovytės grotelėmis – šiandien pasakyčiau: muzikuodama pamažu ryškėjančiu, skambiu ateities skeletu.

III.

Gulimoji žmogaus padėtis yra visų žmogiškiausia. Dabar manyčiau: dieviškasis horizontas.

Ligoninės palatoje su pritvirtintomis prie lovų lentelėmis, sulyginti ligų, pilkšvuose patalų debesyse, jautėmės atgavę teisingumą.

Rankos, laisvos plasnoti. Nuo tikslo, ėjimo išvadotos kojos. Į dangų nukreiptos akys. Šiltos apelsinų ugnelės. Atlaidžios, visa nušviečiančios baltos chalātų albos. Gulinčių karalaičių bendrija su grįžusiais iš operacinių išdidžiais sužeistaisiais.

Grįžusi namo protestavau, lovoje, karališkai ištuštindama pūslę. Pamažu blaivėdama šlapiame, vėstančiame savo soste, pasiduodama, mintyse mosuodama balta prišlapinta paklode.

IV.

Tada buvo duotas trumpas laikas aliuminiui pagarbinti: lengvučiam sulankstomosios lovelės rėmui, lovos pasauliui po atviru dangumi, uždaram pasauliui sode, tarp serbentų krūmų, žaislinių paukštelių, žaislinių mergaitiškų paslapčių, su žaisliniais jų atsivėrimais.

Ką norėjome pamatyti viena kitą apžiūrinėdamos, savo bundantį geismą slapstydamos po sodo dosniai duodama medžiaga? Ką jautė oda, lytis po išdėliotais ant jų lapeliais, uogomis, vaisių dalelėmis? Ką išmokome iš augalo ir vaisiaus?

Susisluoksniavus gamta, nežinia kam pasiruošusi, nežinia ko drąsi ir nežinia ko išsigandusi, įsibėgėjusi nežinion.

Joks dievas, vien tik pirmieji žaisliniai gyvaplaukiai buvo žinia, kas privalės būti uždengta. Jokių klausimų, abejonių, vien tik tūžminga uždanga, nuožmi spektaklio pabaiga, niūrios nekaltybės ir kaltės drumzlės, grynoji, nesiskundžianti gėda.

Sykį ir visam laikui sulankstyta, iš atviro dangaus teritorijos išstumta lovelė. Save praaugusio gyvenimo griaučiai, sėklos luobelė.

V.

Sulaukusi šešiolikos pirmąsyk iš taip arti išvydau karštą, tobulą vienvietę lovą.

Ant šilkinės nėrinuotos pagalvės – geltonas, kaulėtas senelio veidas. Teta Danutė karmo degančių žvakių dagčius, tarsi kokias agrastų uodegėles verdant uogienę, bobutės balsas skamba beveik linksmai. Prisiminiau, kaip senelis valgo kiaušinius ir kaip per kelis kartus po kruopelę tepa ant duonos riekelės sviestą, kaip energingai trindamas veidą bando nuvaikyti dienos snaudulį.

Galiausiai tasai jį įveikė. Tas pats snaudulys, kurio nepajėgiu atsikratyti, lygiai kaip jis, brūžindama veidą delnais, trindama delną į delną, trindamasi čia nuo ryto iki vakaro tam, kad naktį įgyčiau miego teisę, teisę į lovą, teisę į karštą.

VI.

Guldžiau į lovą katę. Migdžiau lėlę žaislinėje lovelėje. Į vystyklą vyniojau viščiuką, kad galėčiau jį sulaikyti šiaudiniame patalėly. Guldžiau į lovą naujus batukus ir pirmąjį kaklo papuošalą. Kadaisė sapnavau atsitempusi į lovą vienišą, dailią kumelę. Į patalus ir į sapnus norėjosi pasiimti visus naujus ir gražius dalykus, panašiai kaip brangiausi daiktai kartais laidojami su jų savininku ar kaip į lovą netikėtai sugriūva aistros apimti tyruoliai. (Iki šiol stebina meilės ir mirties panašumai.)

Vėliau niekas nebuvo maloniau kaip krizenti po viena antklode su viena iš draugų. Dar vėliau geriausia lovos drauge tapo knyga, paliudydama, kad kiekvienas geras tekstas yra intymus ir kad ne kiekvienas intymus tekstas yra geras, ir kad ne visi tekstai gali sutapti su tavimi lovoje, nors sąvadautojų – sulig kiekvienu piršto paspaudimu ar brūkštelėjimu kokiame neišvaizdžiam ekranely.

Tas pats galioja knygoms ir žmonėms.

VII.

Guldamas į lovą tu sveikini gyvenimą. Guldamas į lovą atsisveikini su visais. Guldamas į lovą tu verki, tu dejuoji ir keldamas.

Lovoje tavo mažumas gali būti didesnis už pasaulio didumą.

Guldamas į lovą tu žinai patirsiąs mažąją mirtį, o keliantis tavo širdis verkia tarsi ką tik gimusio kūdikio. Lova tau yra dar viena motinos gimda, kurioje gali montuoti ir pats sau rodyti savo gyvenimo filmus.

Guldamas į lovą tu geidi iš jos nepakilti, kaip vieną sykį nutinka daugybei žmonių, turėjusių lovas arba pasitenkinusių svetimomis.

Mirusiųjų požiūris į nuosavybę šiek tiek skiriasi nuo gyvųjų.

VIII.

Pavojingiausia gulimoji veikla yra žiūrėti į lubas. Tuštuma ūmai įsismelkia tavin tarsi be tavęs, pati sau tarpusi praėjusi ir be tavęs pasiruošęs išaušti rytojus. Regi baltą kambarį tarsi tuščią vonią be žmogiškų griozdų, su centrą žyminčia lempa, keliaujti tenai be garso, pakylėtas virš visų paviršių, vis labiau bodėdamasis daiktai, vis menčiau vertindamas savo kūną, vis geriau suprasdamas:

užimi gerokai per daug vietos, esi per sunkus, palyginti su šviesa, palyginti su aukštesnes vietas pasirinkusia rimtim,

esi per triukšmingas, palyginti su palubėje šnabždančiu oru, aukštyn kylančia šiluma, palyginti su bet kuo, kas įsikūręs aukščiau žemės.

IX.

Šį bei tą turėčiau pasakyti apie lovos girgždesius ir bildesius, kuriuos sukelia dviese, tokius negrabius, palyginti su besikaupiančia aistra: ji yra tylos draugė, mažų dalykų ir erdvių bičiulė, aukščio ir švaros palydovė.

Aistra: jos maistas yra žiūrėjimas į lubas, į aukštumas ir tolius, ir tik tuština ji garsiai: šnopavimas, tarsi bėgtum nuo priešo, tvankios dejonės, lyg būtum ligonis,

tarsi lova būtų stokojančiųjų, sergančiųjų prieglobstis.

X.

Ilgainiui lova tampa pagunda po truputį nebūti.

„Jei pasiduosi jai, tau galas“, – tariau sau, riedėdama į pakalnę, sunkiai, tarsi kopčiau aukštyn.

Keistas atradimas senstant. Ima erzinti bet koks horizontalumas, ypač plokščias ir ypač nuosavas. Vis labiau norisi gyventi, tarsi žiūrėtum į lubas. Tarsi tai būtų vienintelė prasminga kryptis, kairei vis labiau konkuruojant su dešine, prisiminimams – su svajonėmis, reginiams – su juos užgriūvančiais akių vokais.

Baltoje spintoje vertikaliai įkurdinta lova dabar – tarsi naujas mano karinis kostiumas, maskuojantis nuovargį nelyg ankstyvą neštumą.

Vertikalumo mokanti raketa, pasiruošusi mane nuskraidinti tenai, kur lankydavaus būdama vaikas.

Kažkas sakė panašią lovą matęs amžiną atilsį kunigo būste.

Dovilės Bagdonaitės piešinys

FEDERICO GARCÍA LORCA

(1898–1936)

Žaidimų aikštelės baladė

Vaikai dainuoja
naktį šviesią, tykią:
Koks skaidrus upelis,
šaltinėlis tyras!

Vaikai

Kas džiugina tavo
dievišką širdį?

Aš

Varpai, kurių gausmas
Pro miglą girdis.

Vaikai

Kodėl aikštelėj
dabar tu nutilęs?
Koks skaidrus upelis,
šaltinėlis tyras!

Ką pavasarį nešas
tavo rankos miklios?

Aš

Kraujuotą rožę
ir baltą leliją.

Vaikai

Tu daina senąja
vėl jas apšlakstyki.
Koks skaidrus upelis,
šaltinėlis tyras!

Kai burna tau džiūsta,
ką junti, sakyki?

Aš

Savo kaukolės didžiulės
skliautuotą mirtį.

Vaikai

Senos dainelės gerki
vandenį ramų, gryną.
Koks skaidrus upelis,
šaltinėlis tyras!

Kurgi iš aikštelės
bėgi mus palikęs?

Aš

Ieškoti princesių
ir žynių išminčių.

Vaikai

Kas poetų kelio
mokė tave laikytis?

Aš

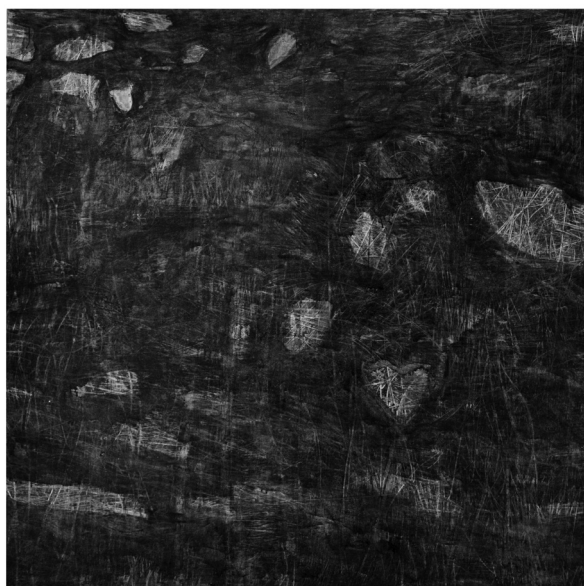
Senos dainelės
upelis ir šaltinis.

Vaikai

Ir į kokius tolius
tu keliausi šįsyk?

Aš

Mano širdį šilkinę
šviesuliai užpildė,
varpų gausmai klajūnai,
vilkdalgiai ir bitės.
Ir toli toli aš eisiu
už kalnų sniegunų,

Dovilė Bagdonaitė. Fejerverkai. 2016

už marių ir už jūrų
link dangaus žvaigždynų
ir prašysiu Kristaus,
kad man sugrąžintų
mažo vaiko sielą,
subrandintą mitų,
kepurėtą ir su kardu
mediniu už diržo.

Vaikai

Kodėl aikštelėj
dabar tu nutilęs?
Koks skaidrus upelis,
šaltinėlis tyras!

Sudžiūvusių medžių
akių didžiulės lėlytės,
vėjo plakamos skaudžiai,
lapais mirusiais lyja.

1919

Naktis

Žvakė, žibė,
Žibintas ir žibukas.

Strėlės
Žvaigždynas.

Auksiniai langeliai
Virpa
Ir aušroje sūpuojas
Kryžius ant kryžiaus.

Žvakė, žibė,
Žibintas ir žibukas.

De profundis

Šimtas mylinčiųjų
Miega amžinu miegu
Po sausa dirva.
Andalūzijoje keliai
Tolimi, raudoni.
Kordoboj alyvmedžiai žali,
Bus ten šimtas kryžių
Miegantiems atminti.
Šimtas mylinčiųjų
Miega amžinu miegu.

Memento

Kai aš numirsiu,
Palaidokit mane su gitara
Po smėliu.

Kai aš numirsiu
Tarp apelsinmedžių
Ir mėtų.

Kai aš numirsiu,
Palaidokit mane, jei norit,
Ant vėtrungės.

Kai aš numirsiu!

Noktiurno eskizas

Krapas, gyvatė ir nendrė.
Kvapas, pėdsakas ir prieblanda.
Oras, žemė ir vienatvė.

(Kopėčios siekia mėnulį.)

Sraigė

Man atnešė mažytę sraigę.

Žydra kaip žemė
Joje dainuoja jūra.
Mano širdį
Lėtai vanduo užpildo,
Kur plauko žuvelės
Iš tamsos ir sidabro.

Man atnešė mažytę sraigę.

Portikas

Šaltinis
muša savo būgną
sidabrinį.

Medžiai
audžia vėją,
o rožės jį pripildo
aromato.

Voras
milžinas
mėnuliui pina
žvaigždę.

Saulė

Saule!
Kas tau davė vardą
saulė?

Niekas nenustebtų,
sakau aš,
išvydęs penketą raidžių
vietoj tavo veido
auksinio.

Piruetas

Jei numirtų abėcėlė,
numirtų visa, kas yra.
Žodžiai –
tai sparnai.

Visą būtį
lemia
ketvertas raidžių.

[Augale]

Augale,
El dovanoja tau lapus.
Mėnuli,
U dovanoja tau spalvas.
Meile,
Em dovanoja tau lūpas.

Vaikas nebylys

Vis ieško vaikas balso.
(Pagavo jį svirplių karalius.)
Ieškojo balso vaikas
Mažam mažam vandens lašely.

„Man jo nereikia, kad kalbėčiau;
Aš jį kaip žiedą sau nukalęs,
Nešiosiu tartum savo tylą
Ant mažo mažojo pirštelio.“

Ieškojo balso vaikas
Mažam mažam vandens lašely.
(Belaisvis balsas toliuos
Jau dėvi svirplio rūbą žalią.)

Bevaisio apelsinmedžio daina

Skiriama Carmen Morales

Medkirty!
Nukirsk šešėlį mano
Ir išvaduoki nuo kančios
Save regėt bevaisį.

Kodėl tarp veidrodžių gimiau?
Diena mane apeina ratais
Ir šviesuliuos visuos
Atspindi giedros naktys.

Be atspindžių gyventi noriu,
Ir aš tuomet sapnuosiu,
Kad skruzdės ir dagių pūkai –
Tai mano lapai ir sparnuočiai.

Medkirty!
Nukirsk šešėlį mano
Ir išvaduoki nuo kančios
Save regėt bevaisį.

Pabėgusio briedžio metas

► Atkelta iš p. 1

– Norite jį užkasti?
– O kas jį į duobę paguldys, gal tu, princese? Ne mažiau kaip du šimtai kilų, sunkus, skatina, nepajudinsi.
– Kam tada kastuvas?
– Tu per daug klausinėji. Paveši iki kaimo?
– O briedis?

Kitos mašinos žibintai išplėšė jų pavidalus iš tamsos. Padangos čiūžtelėjo ant pakelės žvyro. Išlipo trise, Ilma matė tik siluetus, apšviesti iš užpakalio atrodė it iškirpti iš juodo kartono.

– Lonka, nu duodi, briedžius šienauji? – švilpčiodami, kraipydami galvas apžiūrinėjo gyvūną.

Veidai tamsūs ir blizgūs, judesiai žebenktiški – visi buvo panašūs, tie vyrai, Lona, dabar kažką jiems aiškinanti, visi dalyvaujantys tarsi ritualiniame užkalbėjime: keiksmažodžiai, seilių trykšnis, keiksmožodžiai.

– Važiavo dar kas pro šalį?

Lona mostelėjo kastuvu Ilmos pusėn.

•

Briedžio pėdsakus dažnai užtikdavo miške prie savo sodybos – kartą mėgino sekti, bet pasimetė painioje raizgalynėje, tada pasiklydo, nes pelkėjoje vietoje, kur takai buvo išmindžioti elnių bandų, visi jie nuvedavo į tamsaus vandens sklidiną raistą, iš kurio, sekdamas nauju taku, ji pakliūdavo vėl ten pat – atrodė, kad ją specialiai klaidina kažkas, trokštantis, jog pasiliktų miške. Kaip tyčia mobilusis jau buvo išsikrovęs ir leidosi sutemos. Kelią tada šiaip taip rado, įsidėmėjusi seną pušį, nuvirtusią prieš daug metų ir panašią į milžinišką medinę raketą, barkšančiom balva kerpe aptrauktom šakom. Ją perlipo ir perbrido juodu gliuonu žliugsintį upeliūkščio revą – jame stirksėjo sutrešę kadais išlūžę ar audros nulaužti medžių kamienai, it kulkų suvarpyti šviežiomis kiaurymėmis, – meletų, juodųjų genijų, darbas. Tąkart susiplėšė džinsus į aštrią vielos tvorą, dar likusią nuo kadais čia buvusių ganyklų, dabar tvora slėpėsi jaunučių alksnių ir krūmokšnių šabakštyne – miškas žengė sparčiai, neklausdamas, glemžė tai, kas jau neliečiama ir netvarkoma žmogaus. Suklupusi ir apžiūrinėdama pradrėkštą kelį, suvokė, kad yra savo sodybos teritorijoje, – vielos tvora priklausė seniesiems šeiminiškams, kurie kadais augino karvių bandą.

– Durų ten niekada nerakinam, – pasakė Lonai. – O kam, jei savaitę nesutiksi nė gyvos dvasios.

Moteris neatsakė, nuo to momento, kai įsėdo į mašiną, nepratarė nė žodžio. Kurį laiką tylėjo abi, į lango stiklą plakėsi snaižės, sukdamos svaigų magišką ratą, užsižiūrėk – užsvažins iki keistos būsenos, trapios ribos tarp realybės ir sapno slogučio.

– Neužmigs? – šiurkštus balsas radiatoriaus priešildytame mašinos ore džerkstelėjo it sauja žvyro, Ilma krūptelėjo. – Už miško iškart posūkis – nepražiopsok.

Kodėl visą gyvenimą jai lemta pakliūti į keisčiausias situacijas ir istorijas, dabar prasidėjo su šita boba, o galėjo važiuoti savais keliais. Kažkoks pavojingas smalsumas, balansuojantis ant ribos – ribos, už kurios neaišku kas, kažkas tamsaus ir neapčiuopiamo, ką dažnai regėdavo sapnuose, – kaip tas briedis, besibraizantis už durų, kurių velkė galų gale neišlaiko. Tikrai nedegė noru padėti, jai buvo tas pats, kas ta moteris, nuspėjant jos praskelta kaktą, dabar jai rūpėjo tik jos tamsa, kurią jautė instinktyviai, tas jausmas jau turėjo kvapą – eterio, kraujo, seilėm sudrėkinto šautuvo metalo.

– Neatsakėt, kam kastuvas, – Ilma pasuko į šalutinį kelią, vedantį link nedidelio vienkiemio.

– Duobes kasu, mergaitė. Nabašnikams, – tada, dėbtelejusi į Ilmą, užsikvatojo piktai, nirčiai, po to nusikeikusi staiga nutilo.

Keletą kartų lėtai smakru perbraukė per glotnią tamsiai mėlynai dažytą rankeną – kastuvą laikė tarp kelių.

– O ten įvairiai būna. Dabar va – mergaitė buvo, vos penkerių. Motina, suka, nežiūrėjo jos, vis jai diegų reikėjo, na supranti... O vaikas – jau nesupaisysi, kaip ten: tai šalia, tai išvadydavo, tai išvis dienom užmiršdavo. Vienas tų besilankančių išvažiuodamas atbuliniu netyčia tą vaiką po ratais patraukė – vilko gal dešimt metrų su savo džipu. Motina net laidotuvėse nepasirodė, dingo kaip į vandens, – pakart tokias maža, dar ir sūnų nedidelį paliko. Tu vaikų turi?

Ilmai spaudė smilkinius, rankomis ji veržė vairą – gana, greičiau atsikratyt pakeleivės, greičiau likti vienai. Tik dabar suprato, kokia ji klaikiai pavargus – išleis šitą ir sustos kiek pamiegoti.

Pagaliau privažiavo vienkiemį, tamsoje pamėkliškai barkšojo obelų šakos – daugiau nieko nebuvo įmanoma įžiūrėti, miškas dunksojo visai šalia, žiemos naktį tylus it kapai.

– Kuo ten švieteji tada – įjunk ir lipam.

– Man reikia važiuoti toliau, – Ilma tebespaudė rankom vairą, variklio neišjungė.

– Lik, o rytoj galėsi važiuoti, – pasakė moteris pavargusiu balsu. – Žinai, nori tikėk, nori ne, aš ją mačiau ant kelio. Būčiau apvažiavusi tą iššokusį skatiną, gi keliasde-

šimt metų už vairo, tamsoj dažnai tenka grįžti: tai šernas, tai briedis, miškas gi čia. Bet ji ten stovėjo, supranti. Ta mergaitė. Lyg kažko lauktų.

Ilma niekada netikėjo vaiduokliais ir tokiom istorijom. Kažkada kely vos neužvažiavo ant jau partrenkto šuns – didžiulis kiemsūnis gulėjo dar gyvas, žiūrėdamas tiesiai į mašiną, kaip jai tada atrodė, – tiesiai į ją. Abiejų priekinių kojų lūžiai, toks pat tamsoje juoduojantis kraujo klanas. Tada, nesaugodama naujų kailinių, įsikėlė į mašiną ir nuvažiavo į tuo metu veikusią vienintelę gydyklą netoli narkologinio dispanserio. Šunį jai pasiūlė užmigdyti, ji tylėdama sumokėjo tiek, kiek reikėjo, girdėjo, kaip šuo kraupiai sukaukė, – tik po to suprato, kad nenumalšino skausmo, prieš leisdami į stuburą mirtiną dozę, sutauptė. Neturėjo jėgų aiškintis, tylėdama pasiėmė didžiulį juodą dar šiltą maišą – mašinoje nuo jo tuojau pat pasklido salsvas it mirtis eterio kvapas. Buvo pats viduržiemis, spaudė nemenkas šaltis, žemė buvo sušalusi į kaulą – mieganti, nesvetinga, nenorinti priimti mirusių. Ilgai važiavo plentu, pasuko dirbamais laukais, tikėdamasi rasti puresnę vietą. Net nepastebėjo, kad jau kurį laiką ją seka policijos automobilis. „Mano mašinoje negyvas šuo, – ramiai pasakė tada jaunam patruliui, šviečiančiam žibintuvėliu į saloną ir įtariai uodžiančiam eteriu persisunkusį orą. – Parodyti?“

Tąkart jie padėjo jai užkasti, besikeikdami, – ot tos moterys, vis kažko prisigalvoja, kur matyta, šunį kasam, bet reik padėti gražiai panelei, – goslūs, it nučiulpti vypsniai, kreivi blyksintys žvilgsniai. „Ar jūsų mašinoje šilta? – tada tepaklausė. – Aš labai sušalau.“ Kol ji buvo su vienu, nors kvietė abu, kitas nervingai rūkė lauke. „Ar tau gerai? – vis klausė jos, glausdamasis kaip vaikas. „Taip, labai, – melavo ji, – man labai gerai.“ Grįžusi išmetė krauju permirkusias odines pirštines. Nuo tada žinojo, kad šuns kraujo kvapas – aitrus, kaip žvėries.

•

Pagaliau sugraibiusi mobilųjį įsijungė ir pašvietė į moterį. Mašinoje nieko nebuvo, išlipusi apsidairė. Įdiržusios senos obelys siūravo nuo vėjo, skleisdamos pratisą gergždžiančią aimaną, – atrodė, lyg šalia kas dejuotų – pavargęs nuo nežemiško ilgesio. Pasišviesdama ir klupčiodama ant kupstų, nuėjo prie trobos – kelias neseniai buvo užsnigtas, moters pėdsakų niekur nesimatė. Nesvarbu – turbūt yra ir kitas įėjimas. Namo durys – užkabintos velke, bet be spynos, neužrakintos. Užmauta ant lenkto užrūdijusio kablo velkė galų gale pasidavė. Ji įėjo ir uždarė duris.

TEKSTAI NE TEKSTAI

KOKIOMIS KNYGOMIS IŠ NAMŲ IŠBAIDYTI...

TARAKONUS:

PAUKŠTĮ:

KATINĄ:

ŽMOGŲ:

Dievoieška šiuolaikinėje literatūroje

Abiturientės kalbėjimo įskaitos rašinį atsiuntė Vilniaus licėjaus mokytoja Aida Balčiūnienė

„Ar tiki Dievą?“ – paklausti nūdienos žmogaus būtų laikoma net kiek nepadoru. Kas verčia žmones apeiti šį klausimą kasdienybės ritme ir kodėl jis neišnyksta, kodėl daugelis tvirtai netartų „ne“? Kaip teigia Arvydas Šliogeris, „tu atsakytum: na, aš nežinau, ar tikiu, ar ne, nes tikėjimas – dalykas rizikingas, jo negalima turėti kaip akmenėlio rankoj ar nosinės kišenėje“. Racionaliai mąstant, dievoieška išvis neturi naudoti individo gyvenime, tai neaiškus dalykas, kuriam verčiau nešvaistyti laiko, tiki pasaulio būtimi – ir to visiškai pakanka. Tačiau jau Blaise'as Pascalis iškėlė mintį, kad jei pasaulyje nematyti nieko, kas būtų apie dievybę, apsispręstų ją neigti, o jei visur matytų kūrėjo ženklus, rastų atilšį tikėjime. Ši būseną, anot Leszeka Kołakowskio, yra būdinga ir šiuolaikinei visuomenei, kitaip tariant, „esame tikri tik dėl savo netikrumo“. Verta prisiminti ir vieną didžiausių Vakarų Europos žaidžų – Friedricho Nietzschės paskelbtą Dievo mirtį, kuri, prilyginta atkabintai Saulei nuo Žemės, neišvengiamai palietė visą Europos kultūrą, iškilo absurdo ir pasaulinio chaoso problema. Praėjo daugiau nei amžius, o mes vis dar apimti tos pat jausenos. Kaip į tai reaguoja dabartinė literatūra?

Kodėl blogis klesti?

Dievo egzistavimu verčia abejoti loginės prielaidos arba skaudžios patirtys – neteisybė, neveltis, nekalta kančia. Tai skatino gvildinti teodicėjos, t. y. Dievo pateisinimo dėl blogio persvaros pasaulyje, idėjas. Vilniaus universiteto Lietuvių literatūros katedros docentė Dalia Čiočytė straipsnyje apie teodicėją cituoja kiek ironišką britų filosofo Bertrando Russello mintį: „Tarkime, jūs gavote apelsinų dėžę, kurią atidarius paaiškėjo, kad visi viršutinio sluoksnio apelsinai sugedę. Tokiu atveju juk nepasakytumėte: „Giliau esantys apelsinai tikriausiai geri, kad būtų atkurta pusiausvyrą.“ Jūs pasakytumėte: „Tikriausiai visa ši siunta yra bloga“, – ir iš esmės tai mokliškai mąstantis asmuo turėtų pasakyti apie visatą.“ Šiuo pavyzdžiu norima pasakyti, kad neįmanoma pateisinti blogio apraiškų kaip atsvaros tiesai – tai yra įsimetęs puvinys, dėl kurio likęs pasaulis netampa savaime geresnis, atvirkščiai – netiesa, klaidos ir skriaudos paveikia ir sveiką pasaulio dalį. Tad kur tuomet yra visagalys Dievas, kai jo labiausiai reikia?

„Gatvėj spardomas šaukiasi Dievo žmogus... rėkė rėkė, / užkimo“, – prabyla lyrinis subjektas šiuolaikinio lietuvių poeto Sigito Parulskio eilėraštyje „Gardas“. Žmogus yra apleistas ir pamirštas Dievo, kaip ir visas kenčiantis pasaulis. S. Parulskis nevengia deskralizuoti religijos (kai kur vadina ją autopsichoterapija), o su požiūriu į Dievą itin susijęs vienas įvykis, giliai įsirežęs į atmintį, – 11 klasėje paties parašytas rašinys apie Salomėjos Nėries eilėraščių pagal Čiurlionio ciklą „Mirties procesija“. Suvokta mintis buvo tokia paveiki, kad jaunas autorius patyrė savotiškas konvulsijas, o iškviestas skaityti rašinio prieš klasę pajuto, kaip suima krūtine, dingsta balsas. Žvelgdamas iš dabartinės perspektyvos S. Parulskis teigia, kad tada bene pirmą kartą suvokė esąs mirtingas, pirmą kartą pajuto mirties jėgą. Šis „belangio mirimo“ įvaizdis itin stiprus poezijos rinkinyje „Mortui sepulti sint“, kur lyrinis subjektas mato aplink save daiktus, kas sekundę slenkančius į nebūtį, kaip, baisiausia, ir jis pats. Pastangos pamiršti visa tai yra tik nevykęs bandymas „įbrukti pleištą tarp savęs ir nebūties“, visur „pilni laukai, pilni plaukai mirties“, o eilėraštyje „Skylės“ tiesiog konstatuojama: „Nėra čia nieko. Laikas ir skylė.“ Ši skaudi egzistencinė tuštuma primena

Paolo Sorrentino serialo „Jaunasis popiežius“ sceną, kai popiežius, sėdėdamas naktį ant stogo su nuodėmklausiu, taria, kad tikriausiai Dievas buvo pavargęs mechanikas, gyvenęs mažame bute, užkūręs mašiną – pasaulį, tuomet išsigandęs jos vyksmo ir pabėgęs...

Ribinės situacijos

Ir P. Sorrentino herojus, ir S. Parulskio lyrinis subjektas nevengia konfliktuoti su Dievu. Tačiau, kaip „Jobo dramoje“ rašo Antanas Maceina, „noras bylinėtis su Dievu yra noras save sukurti savo būties pastangomis“. Kai individas pasiekia ribines situacijas, jis suvokia, kad savo sumenkusios būties nebegali atkurti iš savęs paties, ir tuomet susiduriama su transcendencija, nes tik ji turi galią atkurti būtį. Tai galima įžvelgti ir S. Parulskio eilėraštyje „Vidinis kraujavimas“, kuriame išgyvenama ribinė situacija – didžiulis skausmas dėl tėvo mirties, atidarius šaldytuvą randama bekraujė tėvo galva, ir lyrinis subjektas su siaubu suvokia, kad „ką tik kažkas / su romėniška ietimi / ieškojo manyje / Dievo“. Ribinėse situacijose keičiasi požiūris į dievybę, patiriamas skausmas ar kančia dažnai išsiveržia kaip skundas, bet jis skirtas ne kam kitam, o būtent Dievui. Tai rodo, kad mūsų būtis nėra pajėgi remtis vien savimi, ir tai sukelia šiuolaikinėje literatūroje vykstantį intensyvų dialogą su Dievu.

Neaiški nuojauta

Iracionali nuojauta žmogui byloja apie transcendencijos buvimą. Mistiškas būties pajautimas, akimirkos „šis tas daugiau“ atveda asmenį į dievoiešką. Realybė ta pati, tačiau skiriasi jos matymas. Ne veltui Švedijos akademija, 2011 m. poetui Tomui Tranströmeriui paskirdama Nobelio premiją, savo sprendimą motyvavo tuo, kad „jis glaustais, perregimais vaizdais leidžia mums naujai priartėti prie tikrovės“. Metaforos meistru vadinamo T. Tranströmerio poezijoje apstu daiktiškumo, per kurio subtilų pajautimą reiškiasi religinė didybė. „Saulėj spindi ledu apsiklojusi upė, / čia – pasaulio stogas, / tylą“, – vos trimis eilutėmis eilėraštyje „Pagal radiusą“ pagaunamas didis grožis, kuriame ir slypi esmė, atsivėrimas pasaulio paslapčiai. Tokios akimirkos turi galią giliai įstrigti atmintyje, ir norisi tikėti, kad kiekvienas žmogus yra bent kartą patyręs tokią stebuklingą pajautą.

Išsiasmeninimas

Svarbu išmokti matyti savo erdvę, nes jei tiki pasauliu, privalai tikėti ir dieviškąja jo esme, tik tai yra itin sunku, nes esi priverstas susitelkti į būties atomą, atsiriboti nuo savęs. Tarsi pabrėždamas šią A. Šliogerio idėją, T. Tranströmeris eilėraštyje „Žiemos formulės“ rašo: „Čia niekas kita, išskyrus „čia“. // O tai, kas buvo „aš“, yra tik žodis / gruodžio tamsos gerklėje.“ Tokios patirtys aptinkamos ir lietuvių poeto Rimvydo Stankevičiaus lyrikoje. Eilėraštyje „Septyni nusiskundimai“ išsiasmeninimas pateikiamas kaip būdas patirti transcendenciją, lyrinis subjektas prisipažįsta supratęs, kad ilgiausiai nepakitę išlieka debesų raštai ir paukščių kantanų repertuarai, vadinasi, juose slypi amžinybė ir tikroji vertė, į tai ir reikia įsitverti. Visa tai rinkinyje „Šermuonėlių mantija“ prilyginama žengimui už saugos rato, kur „pamatyti žiogą reiškia žiogu tapti“, ir nors kol kas to nemokama paaiškinti, „visa tai – / Tikrai įrodo Dievą“. R. Stankevičius iš aptariamų lietuvių poetų išsiskiria tuo, kad yra tikintis žmo-

gus, naujausiame rinkinyje galime jausti ir kiek krikščionišką gelbėjimo motyvą, lyrinis herojus svajoja būti ištrauktas iš nebūties norvegų žvejų, kurie gali būti „apsimetę šerkšnu, / Sparnuotais praeiviais, / Eilėrašciais...“ Todėl gyvenimo grožiu, kuriame slypi didžiulė gyvybinė jėga, vėl tampa gyvenimo pajautos, kurios yra tarsi neparašyti eilėraščiai, pats R. Stankevičius viename interviu prisipažįsta, kad tikruoju tikslu laiko ne patį rašymą, o kad žmogaus širdis būtų pilna tokių neužrašytų poetinių akimirku.

Poezijos kalba

Visgi kai R. Stankevičius uždavė klausimą kitam šių dienų poetui Aidui Marčėnui, ar šis nemanąs, kad Dievas klausosi jo eilėraščių, A. Marčėnas atsakęs, jog tai suktas, *stankevičiškas* klausimas, esą „sunku ateistui atsakyti. Ar skaito? Kartais atrodo, kad ir rašo...“ A. Marčėno poezija žavi metafiziniais virpėjimais, kuriems užrašyti, kaip teigia pats poetas, reikia ir intucijos, ir meistriskumo. Būtent kūryba rašytojui tampa būdu pajusti pasaulio dieviškumą, štai eilėraštyje „Diena“ kalba apie kasdienės būties ir laiko tėkmės įgytą prasmę perėjus per sielos kūrybines galias: „Menas / yra valandų stiklą / pavertus sekundžių smiltimis / liepsnojančios sielos žaizdre / vėl išlydyti vientisą dieną. Kuri, / nors akimirksniui prieš duždama, / atspindėtų pasaulio vienovę.“ Todėl atsivėrimas akimirkai arba tokių akimirku sulydymas poezijos kūrinyje gali tapti keliu į absoliuto pajautą.

Be pabaigos

Šių dienų literatūra vis dar ieško Dievo per maištą, per kančią, atsigręždama į tai, kas arčiausia, arba klausydama poezijos kalbos. Nenuostabu, kad literatūros tendencijos atspindi ir mūsų pačių jausenas ar nuojautas. Dažnai šie aptarti dievoieškos keliai yra susipynę, ir per gyvenimo tarpsnius individas gali keisti požiūrį į Dievą ir santykį su juo. Nors atsidūrę ribinėse situacijose ir negalime racionaliai paaiškinti jo veikimo, tai rodo, kad negalime visko grįsti vien savimi, negalime atkurti savo būties vien iš savęs. Dievas gali būti miręs psichologiškai, žmogus gali jį neigti, tačiau filosofinė abejonė visada išlieka. Neaiški pajauta verčia kelti Dievo klausimą, kuris visada ir senas, ir naujas. Pasak A. Šliogerio, mes nuolat sugrįžtame prie to paties, tačiau apmąstymas skleidžiasi dabarties akimirkoje ir todėl yra naujas. Jei tai klausimas be atsakymo, tai „gal ir be vilties? Ne, kaip tik su viltimi, nes viltis ir yra tai, kas neturi pabaigos, sprendimo ar atsakymo.“ Kiekvienas žmogus yra klausimas, kuris atsakomas ne teoriniais traktatais, o savo individualiu buvimu, savitu Dievo suvokimu. Ši amžina abejonė ir leidžia neprapulti reikalų gnaužuose ar istorijos įvykių sukuryje, nes

*Visa tai iš tiesų nėra verta mūsų pasitikėjimo.
Penki styginiai instrumentai sako, kad mums reiktų
pasitikėti kažkuo kitu.
Kuo? Kažkuo kitu, tie garsai palydi mus ten.
Tarsi šviesai užgesus laiptinėj, kai ranka pasikliauja turėklu,
kuris veda per tamsą.*

(Tomas Tranströmer)

– LAIMA JUNDULAITĖ –

Mieli šatėniečiai!

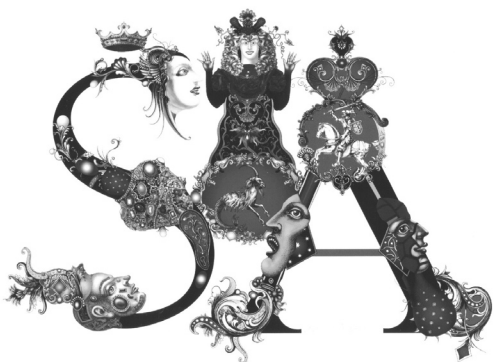
Mūsų leidinį galima užsiprenumeruoti Lietuvos paštuose arba internetu www.prenumeruok.lt. Kasmėnesinė prenumerata priimama iki kiekvieno mėnesio 26 d. Mėnesio prenumeratos kaina – 2,40 Eur. Mūsų indeksas 0109.

Mėnesio prenumerata į užsienį kainuoja 5 Eur. Užsienyje gyvenantys skaitytojai gali užsisakyti redakcijoje, atsiųsti čekį redakcijos adresu VŠĮ „Šiaurės Atėnų fondas“, Mėsinių g. 4, 01133 Vilnius, arba pinigų pervesti į sąskaitą banke „Swedbank“ LT36 7300 0100 0000 7071.

„Šiaurės Atėnus“ jau ketvirtadienio pavakare galima rasti Vilniaus knygynuose „Akademinei knyga“, „Eureka!“, „Keistoteka“ ir „Mint Vinetu“.

Dėkojame Jums už praeitais metais parodytą dėmesį ir „Šiaurės Atėnams“ skirtus 2 procentus savo pajamų mokesčio. Šiemet vėl prašome Jus užpildyti Valstybinės mokesčių inspekcijos formą FR0512 (paramos gavėjas VŠĮ „Šiaurės Atėnų fondas“, įmonės kodas 124624678). Formas galite gauti Mokesčių inspekcijos skyriuose arba užpildyti internetu www.vmi.lt.

VŠĮ „Šiaurės Atėnų fondas“

Fragmentai (IV)

► Atkelta iš p. 15

svarbu), tačiau visos jo kolegės yra moterys ir nė už vieną jis kol kas nėra pranašesnis, taigi tūno užsisklendęs kaulo bokšte.

Vakar, kai lankiausi kine, Chi skambino. Aš, žinoma, praleidau skambutį, į mano vėliavą nusiųstą žinutę atsakė, kad vadovė norėjo su manim pasikalbėti, bet dabar turbūt pasikalbės po išėginių. Į klausimą, kas nutiko, kodėl ji norėjo su manimi pasikalbėti, – neatsakė. Jam pasirodė, kad nusipelniau skendėti nežinioje – lyg būčiau prasikaltusi, ir tai papildoma bausmė. Bet už ką? Rytė paskambinusi Ettien pasakė, kad visai nieko nenutiko, vadovė tik norėjo pasiteirauti dėl dingusios palaidinės.

Šiandien pajutau slaptą malonumą, nes per Chi išėginę vadovė skambino jam – vakar vakare dingo svečio kelnės ir nebuvo aišku, kieno kaltė. Iš pradžių atrodė, kad Chi, nes jis vakare dirbo. Po pokalbio su ja jis išsigandęs skambino mums pasidomėti, kas darosi. Ettien atsiliepė į jo skambutį, tačiau nieko aiškesnio pasakyti negalėjo – kelnės vis dar buvo dingusios. Reikėjo patikrinti visus kambarius, į kuriuos Chi vakar vakare pristatė išvalytus drabužius, bet juose tebebuvo svečiai, nebuvo, kaip belstis. Per klaidą kelnės galėjo ten atsidurti. Nežinia tęsėsi iki antros valandos, kai paskutinis nepatikrintas kambarys pagaliau įsileido batlerius – ir jie rado kelnės, jau supakuotas lagamine, – rado. Svečias nė neatkreipė dėmesio, kad jos kažkieno kito. Taigi ir Chi laisvadienis šiek tiek susidrumstė, dabar jam aiškiau, ką tai reiškia. Tik šiek tiek, manau. Atrodo, kad jis nedaug ką jaučia. Kaltė ar savigraūža esmingai eliminuotos iš jausmų spektro. Tiesa, kartais dedasi tai jaučias. Ryt su juo dirbti... Dar vienas vaikas, siekiantis dėmesio.

Vadi rodė Ettien savo sūnaus, ką tik nubudusio po nejuartos, vaizdo įrašą. Koks jis pažeidžiamas, bejėgis, kaip jam vis dar skauda burnoje, jis negali jos praverti, vien unksčia, o Vadi jį ramina bučiuodama.

Chi darbo metu visą laiką tylėjo. Šiandien nepasakė nė vieno asmeniškio dalyko, neišreiškė nė vienos tikros emocijos, išskyrus tada, kai jį pergudraudavau. Mano pačios kalbėjimas jį kalbėti skatino labai menkai. Jo užsispyrimas tylėti skatino mane daugiau kalbėti, tačiau į mano pasakojimus jis reagavo neigiamai – pavyzdžiui, netikėdamas tuo, ką sakau. Į dienos pabaigą pavargau. Rytoj vėl. Gal pavyks man pačiai patylėti. Jis manęs nemėgsta, nes esu per daug aktyvi, o jis pasyvus, parodyti nors kiek atvirumo atsisako. Manau, saugumo sumetimais. *However*, jeigu kalbėti jam regisi pavojinga, vadinasi, pavojinga.

Kai žvelgiu į save veidrodyje, pagaliau matau, kad kūnas neatsiejamai susijęs su siela. Kūnas nebėra pabiras, apskritai jis man matomas ir suvokiamas. Pavyzdžiui, vos prieš metus ar daugiau tai tebuvo byrantis smėlis, kurį nuolatos reikia sulaukyti. Veidas erzino mane NUOLATOS. Dėl to net buvau liovusi jį suvokti. Gražinu savo kūną gabalėlis po gabalėlio į visumą, kasdien atsikovoju vis daugiau, kurdama sąlydį. Vis labiau suvokiu kaip lengviau valdomą instrumentą. Kasdien jaučiuosi gražesnė. Atsiranda įgūdžiai imti dėmesį arba suvokti kitų žmonių poreikį dėmesiui. Nors šiandien darbe daugiau galvojau apie žmogaus savybę kreipti dėmesį vien į save. Nebegalėdama jausti savo kūno kreipiau dėmesį vien į kitus. Buvau visiška *mess*.

Atsidarius lifto durims, viduje pamačiau Leruà su pietums paservuotu stalu bei padavėja.

– Gal galiu tau šitą patikėt? Palik bet kuriam aukšte, – parodžiau siurblių Leruà.

– Ne, negali, – atsakė ji.

– Kaip šurkštu ir nemandagu! – tariau padavėjui.

Jolitos Puleikytės piešinys

– Ne ne ne, – ėmė teisintis Leruà, – aš gi turiu stalą, praėjusį kartą išpyliau stiklinę, turiu būti labai atsargi, nes kai slenkstis...

– Visad maniau, kad esi išskirtinai profesionali, bet dabar jau žinau, kad ne, – paerzinau.

Leruà linksmam susimąstė.

O Dieve! Tas filmas vakar buvo... nepasakyčiau, kad lengvas žiūrėti. Niekaip iki galo suprasti negaliu... Renginio organizatorė vėliavą nusirengė, parodydama krūtis su auksiniais kutais ant spenelių. Išėjau išsigandusi! Kažkaip nuogas moters kūnas mane baugina labiau negu vyro. Nors ir vyro baugina... *Anyway*.

Nebegirdžiu savo balso... jaučiuosi atitolusi. Būsenos, kai nenoriu nei skaityti, nei rašyti. Kuopinėjusi savyje, ir tiek. Pastaruoju metu laikas išsitęsė. Prieš metus meldžiau to, pamenu, darbe kažkam, gal Fesò, sakiau – laikas eina taip greitai, norėčiau, kad jis slinktų kur kas lėčiau. O šiandien – tokia ilga diena. 12 ilgų valandų medituoti baimę, glaudžiai sumišusią su panika. Prieš tai to nejutau. Dauguma mano pažįstamų, bendradarbių turi šeimas, vaikus, kitus žmones... O aš? O man baisu būti prarytai, pranykti kitame žmoguje, aš amžiais nejaučiu aiškių savęs ribų. Tiesą sakant, jų visai nėra. Gal aš dėl to savo motinos taip bijojau, pranykti joje vėl panašu į mirtį.

Nusipirkau dviratį. Labai džiaugiuosi, nenaugas, bet pasi-taikė geras. Ir šeiminkas fainas, matosi – dviračių gerbėjas. Pespėjo būti atsargiai ir nepalikti, nes jam jau pavogė penkis. Maloniai parodė, kaip išlankstyti ir sulankstyti. O kai atsidėdau važiuoti – iškart tapo aišku, kad dviratis MANO.

Tą pačią dieną vakare ėjau į „Coldplay“ koncertą Vemblyje. Šiek tiek baiminausi, nes sukelti sprogamą koncerto metu turėtų būti kam nors patraukli perspektyva, tačiau nieko blogo nenutiko. Susirinko beveik pilnas stadionas.

Pradžioje ėmė lyti, todėl dalis stovinčiųjų prie scenos bėgo slėptis. Stadionas toks didelis, kad žmonės apačioje atrodė visai maži. Klausiausi apšildančių muzikantų, su malonumu stebėjau šen bei ten vaikštinėjančius, valgančius, geriančius žmones. Kol grojo Lianne La Havas, sugalvojau istoriją, stebėdama jos pagalbinę vokalistę. Kažkodėl įžvelgiau ją turint romaus nuožmumo, noro paveržti dėmesį iš Lianne, o ši, atrodė, to nė neįtaria. Apie žmogų, kuris taip pat atėjo į koncertą ir stebėdamas dainininkę tiesiog pajuto jai neapykantą, savaimė, be jokios priežasties, didelį norą nubausti ją, negana to – sunaikinti; už tai, kad ji atvira, kūrybinga, kupina drąsos atsiskleisti, graži, be jokio gėdos jausmo, o tas žiūrovas – jis save niekina. Šis skirtumas kelia tokį didelį neteisybės jausmą, kad jis pasijunta priklausomas nuo poreikio dainininkę sužlugdyti. Todėl pirmiausia išsiaiškina, kur ji gyvena, ir ima ją stebėti, sekti – kaip ji ryte eina bėgioti, apsilankusi kasdieniais sportiniais drabužiais. Švytinčio sceninio įvaizdžio, kuris jį taip suerzino, nelikę, tačiau jis jau užkibo, kelio atgal nebėra. Kaip ketina ją sužlugdyti, jis kol kas ir pats nežino, tiesiog užsiundo save jos kryptimi ir persekiodamas ima kantriai laukti kokio nors pokyčio, kuris paliudytų jos pažeidžiamumą. Ji pradžioje jo nepastebi, jaučiasi saugi, leidžia laiką su draugais, tačiau ilgainiui ją apima nerimas, kurio priežastį sunku paaiškinti. Persekiotojas turėtų palikti ženklus jos gyvenime, kurie lyg ir nieko nereikštų, bet kartu keltų grėsmės nuojautą. Ji ima jaustis prasčiau, pabando pasikalbėti su savo partneriu, draugais, bet niekas jos nerimo neįvertina, nes patys pavojaus nejaučia – nė neįtaria, kad toks galėtų egzistuoti. Jai sunku ką nors sukurti, ji valandų valandas brązgina gitarą, bet nebeišgauna nė vienos dainos, jaučiasi spąstuose, bet kartu negali jų išvengti. Nerimas vis destruktyviau veikia jos kūrybingumą, jausmus, pasitikėjimą savimi. Jos vadybininkas, įrašų kompanija ima vis labiau spausti įrašyti naują albumą, bet ji jaučiasi susivaržiusi. Kad atsipalaiduotų, išsivaduotų iš įtampos, ima vartoti narkotikus, tampa nuo jų priklausoma, įrašo albumą, bet jis pasisekimo nesulaukia, nes jos muzikoje atsirado nenuoširdumo, jausmingumas sufalsifikuotas. Draugai vienas po kito ją palieka: dėl priklausomybės, įtampos, nervingumo. Ji praranda gyvenimo džiaugsmą, gebėjimą būti savimi, jie jos nebeatpažįsta. Galiausiai, susikrovęs daiktus, duris paskui save uždaro ir jos vaikas. Persekiotojas visa tai stebi šikraudamas galios, kuri, deja, vis vien negali kompensuoti, užlopyti vidinės tuštumos, tačiau bent laikinai malšina skausmą it morfino dozės. Tokia jo priklausomybė ir tik ji jį domina. Kur ritasi dainininkės pasaulis, jam nesvarbu – tai juk jos pasaulis, ji ir turi jį valdyti. Be to, jis juk ničnieko blogo nedaro. Lig šiol ji net nežinojo, kad jis jos gyvenime egzistuoja. Galiausiai iš liūdesio ji išgeria ramiamųjų ir eina prie upės žudyti. Persekiotojas ją seka. Kai ji atsistoja ant upės kranto ir svyrudama žvelgia į juodą vandenį (vėlus vakaras, ruduo, šalta), jis pirmąsyk žengia iš tamsos ir įjinai pamato. Jis staiga supranta, kad būtent to norėjo – būti jos pamatytas – ir kad jos dėmesys teikia daug didesnį malonumą nei noras nubausti. Jis įsimyli, o ji šoka į vandenį save pražudydama.

Arba – kitas variantas – matydamas ją ant upės kranto patiria intensyviausią malonumą, nes ji tuojau įvykdys bausmę pati sau – jis nesitikėjo, kad ji pasielgs taip beatodairiškai, bet jaučiasi įtrauktas ir visiškai bejėgis ją sustabdyti, nes ji nevalingai paklūsta ir tenkina jo poreikį. Visgi, žengęs iš tamsos ir jai pasirodydamas, jis suvaidina atsitiktinį sutrikusį praeivį. Bejėgiškai bando ją atkalbėti, tačiau jo apgailėtinas vapėjimas, palyginti su aiškiu jos apsisprendimu, neturi jokios galios. Ji krenta į vandenį, žūsta. Persekiotojas iškviečia policiją ir papasakoja istoriją labai paprastai – kaip yra, tokia tiesa – jis išėjęs vakare pasivaikščioti, pamatęs tą vargšę moterį, bandęs su ja pasikalbėti, bet ji regėjosi praradusi ryšį su tikrove, todėl nekreipė į jį dėmesio. Tokia tragedija...

– *Stop dropping pens!*
– *I will if I want.*

-VII-

Redaktorė – Giedrė Kazlauskaitė
(gzkazlauskait@gmail.com).
Paveldas – Juozas Šorys.
Kalbos redaktorė – Audrė Kubiliūtė.
Maketuotoja – Zita Remeikienė.
Vadybininkas – Andrius Patiomkinas.
Finansininkė – Danuta Churtasenko.
Redakcijos adresas Mėsinių g. 4, 01133 Vilnius.
Telefonas (8 5) 261 37 70.
El. paštas satenai@gmail.com; tinklalapis www.satenai.lt.
Spausdino UAB Valdo leidykla,
P. Cvirkos g. 4-2, 20131 Ukmergė.

VšĮ „Šiaurės Atėnų fondas“ sąskaita banke
LT36 7300 0100 0000 7071, AB „Swedbank“ (kodas 73000).
Dvisavaitinis laikraštis išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1990 m. vasario 7 d.
Leidžia VšĮ „Šiaurės Atėnų fondas“. ISSN 1392-7760. 4 spaudos lankai.
Indeksas 0109. Tiražas 1 413 egz.
Redakcijos ir autorių nuomonės nebūtinai sutampa.
Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2018 m. suteikė 32 000 Eur paramą projektui „Šiaurės Atėnai“: lyderiai, stalkeriai ir atskalūnai“ (p. 1–3, 6, 7, 10–16), 4 000 Eur projektui „Polis“ (p. 4), 10 000 Eur projektui „Kultūros eskiza“; Lietuvos kultūros taryba – 7 000 Eur paramą projektui „Vertimai: pasaulio literatūros akiračiai“, 2 600 Eur projektui „Skaitykla Nr. 5“.

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA

